www.nanafghan.com

په راډيو او ټلويزيون کې

دويندويې فن

ليکنه او ژباړه : عبدالله الهام جمالزی

ډالۍ:

د دغه هنر ټولو پښتنو مخکښانو ته
په ټوله نړۍ کې د پښتو غږنيو او انځورنيو رسنيو ويندويانو ته

د انټرنيټ په مخ پرليکه کونکې سمسور حبيبي

لړلیک :

1) .... د سر دخبرو په پلمه
2) .... دډاکټر عیسی ستانکزي یادښت
3) .... دډاکټرې فریدې هوډ یادښت
4) .... لومړۍ برخه
5) .... دوهمه برخه
6) .... لومړني ګامونه
7) .... دریمه برخه
8) .... دمتنونو ډلبندي
9) .... څلورمه برخه
10) .... ویندویي په ټلویزیون کې
11) .... پنځمه برخه
12) .... وروستئ سپارښتني
13) .... شپږمه برخه
14) .... کله مو چې ثبت پیل کړ
15) .... اوومه برخه
16) .... راپور او مرکه
17) .... راپور
18) .... تبلیغاتي ژبه

د سر د خبرو په پلمه:

الحمد الله وکفی وصلوه وسلام علی رسوله الکریم:

وروسته:
داچې انسان اشرف المخلوقات پیدا شوی دی ، هرڅه یې په واک کې ورکړ شوي دي او هرڅه د هغه د آسانتیا لپاره پیدا شوي دي ، نو په هماغه کچه کرار هم نه کیني ، تل یې طبیعت په خپله ګټه ځرخولی دی او د ځان د سوکالۍ او ښه ژوند لپاره یې هڅه کړې ده .
راډیو او ټلویزیون هم یو له هغه لاسته راوړنو څخه ده چې بشر د خپلې سوکالۍ لپاره ترلاسه کړې ده او نن یې کاروي ، له هغې نه استفاده کوي او خپل ژوند ته په هغه توګه دوام ورکوي چې تمه یې لري او زړه یې غواړي. ترڅو د لویې او د کمال د خاوند په پیدا شوې نړۍ کې د ژوند ځنځیر وغځوي ترهغه چې هغه څښتن غوښتي دي.
ویندویې هم د بل هرڅه په څیر د ښه اوریدلو ، ښه خبریدلو ښه ذده کولو او ښه ژوند کولو د وسیلې په توګه کاریږي ، راډیو او ټلویزیون جوړشوي دي ترڅو د نړۍ د نورو وسیلو په څیر هغه هم د همدغه سترې بشر په واک کې وي او بشر ترې استفاده وکړي.
خدای ج انسان ته ژبه ورکړې ده ترڅو پرې خبرې وکړي ، یو بل پرې وپوهوي ، دیو اعتقادات بل ته ولیږدوي او د هغه له ګروهنو نور خبر کړي.
خو له همدغه نعمت څخه د ښې ګټې اخیستنې لپاره هم بشر هڅه کړې ده ، هماغه ډول لکه چې له نورو نعمتونو لکه د بدن د غړو ، عقل ، حواسو او نورو څخه یې پورته کړې ده له ژبې ، غوږونو او سترګو څخه هم ښه ګټه پورته کړي.
خبرې کېدای شي ، په اشارو هم یو بل پوهولای شو ، د لاسو په وسیله هم کېدای شي یو بل پوه کړو ، خو د خبرو په وسیله ، بیا د ښو خبرو په وسیله هان د ټلویزیون او راډیو له لارې دیو بل پوهولو ته مخه کوو ترڅو په ښه توګه دا دنده اجرا کړو او د خدای ج دراکړل شوو نعمتونو څخه په ښه توګه ګټه واخلو .

خدای ج موږ ته ژبه راکړې ده ویندویې وکړو ، غږ یې راکړی دی ترې استفاده وکړو ، او که ښه غږ یې راکړی دی هغه بې په موږ بله لورینه ده باید له ښه څیز ښه نعمت څخه ښه ګټه واخلو ، اوتل دهغه دپنځوونکي په اړه فکر وکړو چې څومره لوی او په هرڅه قادر دی.
موږ هم راډیو لرو او تلویزیون لرو ، هلته ویندویانو ته اړتیا شته ترڅو خپله دنده ترټولو په ښه توګه ترسره کړي ، نوپه همدې خاطر هم ددې دندې په اړه د څو لارښونو په توګه چې د بنده خپلې تجربې او مطالعې دي ، دایران د تکړه ادیب استاد حسن شیدا لیکلي دي او دنورو لیکوالو هڅې او تجربې دي ستاسې په مخ کې ږدم هیله ده تریوې کچې مې خپل مسلمان او سرلوړي ملت ته خدمت کړی وي او هغه ستر مسولیت چې موږ یې ددې خاورې او ژبې په وړاندې لرو تریوې اندازې پورې پوره کړی وي.

په ډیره مینه او مننه
عبدالله الهام جمالزی
تهران 1386/2/4
دایران دنړیوال راډیو تلویزیون میلمسیتون

د کتاب په اړه د تکړه او وتلي ویاند او لیکوال ډاکټر عیسی ستانکزي یادښت

ژبه په هره برخه کې دافهام او تفهیم وسیله ده چې دوه یا څو کسان پرې یو بل پوهوي اوپه نړۍ کې دپوهاوي راپوهاوي غوره وسیله ګڼل کیږي هماغه ډول چې په لیکنه کې دژبې ارزښت لوړ او دپام وړ دی په راډیو او ټلوویزیون کې هم غوره او ارزښتمنه و سیله ګڼل کیږي لکه څرنګه چې په لیکنه کې احتیاط په کار دی هماغه راز په راډیو او ټلویزیو ن کې هم باید احیتاط وشي ځکه چې ښایي یوه وړه غلطي یوې ټولنې ،قوم او هیواد ته لوی تاوان ورسوي اوبرعکس ډیرځله ښایي یو نطاق په خپلې مینه ناکې او په زړه پورې نطاقۍ سره دخلکو اندیښنې ختمې کړي چې ښایي دغه کار دیوه هیوادلوړشخصیت یا ولسمشر هم ونه کړای شي البته دغه کارهله شونی وي چې ویندوي له خپل مسلک سره مینه ولري او ددې ترڅنګ پر خپلې ژبې مسلط وي ډیرکسان به مو لیدلي وي چې وایي فارسي ، عربي او دنړۍ دغسې نورې مشهورې ژبې خوندورې دي او ښه نطاقي پکې کیدای شي البته دنړۍ دژبو ننګ او آهنګ تل په زړه پورې نه وي خو که کلمې په سمه توګه انتخاب شي او په مینه نطاقي وشي هره ژبه ښکلی آهنګ او ننګ پیدا کوي مطلب دا چې که لیکنه ښه وي نطاقي هم ورسره ښه کیږي او که نطاق اصولو اوقوانینو ته پابنده وي اوریدونکی به ترې خوند اخلي.

په نړۍ کې دهر معمولي کار لپاره هم په سلګونو کتابونه لیکل شوي دي او هره ورځ نوې څیړنې کیږي په تیره بیا دویندویي دفن او راډیو او ټلویزیون دپروګرامونو په هکله ډیر کار شوی دی ځکه چې نن سبا درسندویو اهمیت پر هیچا پټ نه دی په پښتو کې دغه ډول کتابونه په نشت حساب دي داپه داسې حال کې ده زمونږ دویندویۍ اړخ هم ډیر خواشینونکی او کمزوری دی. نو دښاغلي الهام دغه کتاب به په دې برخه کې یوه تشه ډکه کړای شي یوې خبرې ته باید پام وکړو چې ویندویي له مبنې اوعلاقې سره کلک تړاو لري که تاسو له دغه مسلک سره مینه ولرئ هر ډول مطلب به په ډیر ښه ډول ولولئ او اوریدونکی به هم له تاسو سره مرسته وکړي ښاغلي الهام هم دپښتو د راډیوګانو او

ټلویزیونو دکمزوریو او نیمګړتیاوو په لیدلو سره او دخپلې خاصې مینې له کبله دغه کتاب ستاسو داستفادې لپاره چمتو کړی دی البته دغه کتاب یوازې د لارښود په توګه رول لوبولای شي ځکه چې د نطاق لپاره تر ټولو مهمه خبره نه ستړی کیدونکی کار او هلې ځلې اوله کارسره مینه، شخصي تجربه او ایمان داري ده هیڅ کتاب او لیکنه نه شته چې په لوستلو سره یې مونږ یو ښه او اوچت ویاند یا نطاق شو ښایي ددغه کتاب په لوستلو سره تاسو ته دا فکر پیدا شي چې په ځینو برخو کې له یوه بې تجربې او نوي نطاق څخه ډیر څه غوښتل شوي دي او ځیني مطالب هم تکراري دي. که دغسې احساس لرئ بې انصافي به موکړې وي خو که هرڅومره دغه توقعات او هیلې زیاتې وي تاسو به خپل کار په بریالیتوب وکړای شئ.

ددغه کتاب هر څپرکی او فصل ښه ولولئ او عیناً پرې عمل وکړئ ځکه چې ډیر څه ترې زده کولای شئ لیکوال په یوې سرچنې بسنه نه ده کړې بلکه هڅه یې کړې له بیلابیلو لارو دهیواد په رسندویوکې ویندویان وهڅوي چې ښه نطاقي وکړي او خپلې ټولنې اوژبې ته د تاوانونو مخه ونیسي.

زه په خپله دغه کتاب پښتني رسندویو ته یوه زیاتونه بولم او له خدایه غواړم چې عبدا... الهام ته نور توان هم وروبخښي چې دغه ډول نور کتابونه هم دافغانانو رسندویي ټولنې ته وړاندې کړي

ستاسو او ددغه ځوان د بریالیتوب په هیله.

دکتاب په اړه د تکړه ویاندې ډاکټرې فریدې هوډ سیفي څوټکي یادونه

د لومړي ځل لپاره مې په پښتو ژبه د ویندویۍ په اړه کتاب ولوسته. تر ټولو دمخه راته دا ډیره جالبه وه چې دا کتاب یوه ځوان نطاق لیکلی چې لاس یې له قلم سره هم اشنا دی.
هغه ځوان دی او دومره انرژي لري چې په هره برخه کې چې فکر کوي لږڅه تر سره کولی شي د ډیرو په تمه خپل اخري توان په کار وړي ، زما په اند دا دهغه د بریالیتوب راز دی.
داسې ښکاري چې عبداله الهام د ځیرنو تر څنګ ، په خپل کتاب کې ډیرې خپلې تجربې هم انځور کړې. او په ځینو برخو کې یې د هغو کسانو مثالونه ورکړي چې دده په نظر ښه نطاقي کوي. یو ځاي یې د ازادي راډیو د اوسني مشر اکبر ایازي یادونه کړې او دهغه په غږ یې لوستل شوي مطلب د ښه مثال په توګه یاد کړي.
کتاب په مینه لیکل شوی او فکر کوم د هغه چا لپاره چې غواړي په راډیو کې ویندوي وکړي کیداي شي د معلوماتو تر لاسه کولو او زده کړې لپاره ښه ماخذ وي. که څه هم چې اوس مهال د داسې یو کتاب چاپول ډیر ضروري او غوره کاردی خو زما په نظر په دې اړه نورې ځیړنې او کار ته هم اړتیا شته.
په رواوسته کلونو کې په افغانستان کې د راډیویي او تلویزیوني خپرونو لمن ډیره پراخه شوې . ښاییښته ډیرو کسانو ته پکې دا امکان برابر شوی چې په سیمزو ، نړیوالو او یا شخصي تلویزیوني او راډیویي چینلونو کې د نطاقۍ تجربې تر سره کړي . خو د عبداله الهام د خبرې په تایید دي ته اړتیا شته چې د راډیو او تلویزیون ویندیان د ویندویي پر اصولو پوه شي.
دعبداله په کتاب کې د ویندویۍ د اصولو عام ټکي راخیستل شوي دي. زه ځان ددې وړ نه بولم چې په دي برخه کي نظر ورکړم. خو له خپلې تقریبا شل کلنې تجربې په رڼا کې د اویلي شم چې تر ټولو مهمه خبره دا ده چې ویاند خپله په هغه څه پوه شي چې اوریدونکې ته یې لولي. یوائې د متن ټکې ونه لولي. که چیرته څوک په خپله په یوي موضوع ښه پوه شي نو ښه یې وړاندي کولي شي. په مینه لوستل او په پوره تمرکز د متن لوستل هم هغه مسله ده چې داوریدونکي پاملرنه ځانته اړولی شي.

عبداله الهام ته مبارکي وايم چې په خپل نه ستړيدونکي کار يې د ويندويي په برخه کې د زده کړې او تجربې په برخه کې لومړنی او پوخ ګام په ډيره مينه اوچت کړی. په دې باور لرم چې دا به ځوان نسل ته د زده کړې ښه سرچينه وي.

عبداله الهام ته د نورو برياليتوبونو په تمه..

په درناوي

ډاکتره فريده هوډ سيفي

پراګ ، ازادي راډيو

لومړۍ برخه :

(ویندوی کیدل) یوه معنی لري او (ویندویي) بله معنی ، نن په هغه راډیوگانو او تلویزیونونو کې چې پښتو خپروني لري ، زیاتره داسې کسان شته چې ویاند نه دی مگر ویندویي کوي ، که نه یې منئ نو د چین ، ډهلي او همدا راز ځینو نورو راډیوگانو او ټلویزیونونو ته غوږ ونیسئ او وگورئ.
تاسې کیدای شي چې د بخت ،ښه ملگري ، سیاسی پوهې لوړو ذده کړو او یاهم د ښې او په زړه پورې ځیرې له لارې د ویاند په توگه رادیو تلویزیون ته لاره پیدا کړئ. خو د بخت یاد ملگري د مرستې په مټ تاسې کولای شی یو ویاند واوسئ ؟ فکر نه کوم.
ویاند یا ویندوی کیدل د ویاندئ یا ویندویی د بې پایانه لارې لمړی گام دی.
ځینې وخت پروډیوسران یا مسولین کله چې ځوک د ویاند په توگه غوره کوي وایي چې: اوس بدندی کرار کرار ښه کیږي.
کله چې بوټونه اخلئ هغه دکاندار به درته وایي چې داسمه ده چې دابوټونه مو اوس په پښو کې تنگ دي خو کرار کرار او دوخت په تیریدلو سره سمیږي او پښې مو یې ځان ته جوړوي او آزادیږي.
خو هغه ځوک چې په میلیونونو کسان ورته غوږ دي او یا یې پروگرام له تلویزیون څخه گوري هغه باید واقعاً وکولای شي کومه دنده چې ویاند په غاړه لري ادا کاندي او باید ویاند وي نه دا چې وروسته ویاند کیږي.
ځوک چې د خبرو په ځای چیغې وهي یا هیڅکله هم غاښونه سره نه بیلوي د هیڅ څه په مرسته نشي کولای په آسانۍ سره د(ویاند) په واقعي معنی سره ویاند جوړ شي.

عجیبه ده هر شغل کتاب ، دوري او ازموينې لري خو ته به وايې چې د وياند د روزلو لپاره دې ځيزونو ته اړتيا نه ليدل کيږي ، دا داوس مهال ډير وينדويان چې ددې هنر دعوا کوي ددې خبرې دليل دی.
که څه هم زموږ په راډيوګانو کې تر ډيره حده وينډويي عالي ده ، او ښه وينډويان لرو خو په خواشينئ سره به ووايو چې د تلويزيون وينډويي مو صفر ولاړه ده.
له يوې خوا موږ په راډيو تلويزيون کې خاصې او مسلکي دورې نه لرو ، که وي هم بې ګټې دي ځکه ديوې او نئ او يوې مياشتې په دورې کې هومره څه نه ذده کيږي ، له بلې خوا زموږ له حکومت څخه هم توبې شوې ده ، ژبې ته پام نه کيږي او دژبو وده په ټپه ولاړه ده.
بل داچې د راډيوګانو او تلويزيونونو چارواکي هم څومره احساس نه لري ، او هرڅوک چې کولای شي متن ولوستلای شي نور نو راځي په تلويژن کې وياندي کوي ، چې همدې کارونو په تيره بيا په تلويزيون کې زموږ له ادبياتو او ملي ټرمينالوجئ سره هم ظلم وکړ او د وينډويئ راتلونکی يې هم تياره کړی دی.
په نورو هيوادونو کې که پوهنځئ هم نشته خو په دې ځانګه کې تحصيلات شته دي ، هر راډيو تلويزيون لږ تر لږه خپل روزنځای لري ، او خپل وينډويان روزي.
خو داچې زموږ په راډيو تلويزيون کې داستونزې هم شته نو ددې لپآره چې خپلې تجربې مو له نورو هغو وينډويانو سره چې واقعاً غواړي وياند شي شريکې کړې وي نو پدې اړه يې ځينې سپارښتنو ته رابولو.
لومړئ له هرڅه مخکې د لومړنيو ټکواو پيل په توګه دا ځيزونه په ياد ولرئ.

۱- عشق:

سر دفتر عالم معاني عشق است
سربيت قصيده جواني عشق است
ای آنکه نداری خبر ازعالم عشق
اين نکته بدان که زندګاني عشق است

لمړئ له خپلې ژبې سره مينه:

که تاسې واقعاً دا احساس ولرئ چې ستاسې ژبه هم د نړۍ د نورو ژبو په څير روانه فيصحه او پراخه ژبه وي ، که تاسې غواړئ چې ستاسې ژبه لکه د نورو ژبو غوندې مطرح ژبه وي ، که تاسې غواړئ چې ستاسې د ژبې آثار هم په هره ژبه کې ژباړل شوي وي او بالاخره غواړئ ستاسې ژبه هم د نورو ژبو په څير بډايه ژبه وي نو له خپلې ژبې سره مينه ولرئ او همدا مينه به تاسې خپلې دغې موخې ته ورسوي.
باور وکړئ د هغه مقصد لپاره چې غواړئ يې ترټولو ښه وسيله ، انګيزه او پلمه عشق دی مينه ده.
مينه ستاسو شپه له سهاره سره پيي بې له دې چې ستړيا حس کړی او بې لدې چې وپوهيږئ مينه مو په واټونو واټونو ځغلوي بې لدې چې لږ شانته هم ستړي شئ.
مينه هماغه څيز دی چې په زرګونو زرګونو کې يو کس غوره کوي او نوم يې په وياړ تاريخ ته پاتې کيږي.
عشق د ښکلا زيږوونکی دی او عشق د ځان ځارونې منځ پانګه ده دهرې بريا لپاره مينه له عاشق سره مله او ملګرې ده .
عشق رحمان جوړوي ، عشق خوشحال او حميد جوړوي.
عشق انشټاين جوړوي اډسن جوړوي ، سولون ، ارسطو او اپلاتون جوړوي.
که له تاسې سره د خپلې ژبې مينه وي ، د خپلې ژبې په قدر پوه شئ د هغې د بډايونې لپاره هڅه کوئ او هيله لرئ ترڅو ستاسې ژبه د نړۍ ترټولو ژبو ښه فصيحه ، روانه ، ښکلې او بډايه ژبه وي نو بې شکه چې ستاسې دا مينه او ورسره هڅه به تاسې هغې موخې ته رسوي چې په نظر کې يې لرئ ، او باور وکړئ دا ډيره خوږه مينه ده او دې ته رسيدل واقعاً له موږ څخه يو څه جوړوي.
خو داسې هم نه چې موږ نو نورو ژبو ته شا کړو او په رټلو يې پيل وکړو ، نه يواځې د هغې ژبې چې غواړو ويانديي وکړو او غواړو ښه ويانديي وکړو د همدغې ژبې مينه او د نورو ژبو درناوئ او احترام هم په همدې مينې کې نغښتي دي.

له خپلې موخې او مسلک سره مينه:

تاسې د هرې ارزو لپاره عاشقانه هڅه وکړئ د هرڅه د لاسته راوړلو لپاره د هرهغه څيز چې غواړئ ترلاسه يې کړئ په مينې سره هڅه وکړئ. که غواړئ چې ويناند جوړ شئ نه دا چې

ویاندي وکړئ باید ددې هنر عاشقان وا وسئ ، لدې هنر سره مینه ولرئ هلته هرڅه آسانیږي هلته هره ستونزه هواریږي او ستاسې نیت به هم لدې ټولو سره مرسته وکړي.
سردار عالم او شفیع المذنبین فرمایي:
انما الاعمال بنیات و ...
او یاد سردار محمد داود خان خبره: تصمیم د بریالیتوب لمړی شرط دی.

۲- هوډ او کار:

د خوځښت لامل له خوځښت پرته یو بل شیز دی ، د خوځښت لپاره تر ټولو ښه لامل مینه ده عشق دی. هغه څوک چې عاشق وي او له ځایه نه خوځي هغه ریښتینئ عاشق ندی دزړه له تله عاشق ندی.
داسې شاعر به هم وي چې لسګونه نالیکلي او ناویلي شعرونه لري ،لیکوال به وي چې لسګونه نالیکلې افسانې به لري... که تاسې هم تصور کوئ چې د ویاندی د هنر او مسلک عاشقان یاست خو لدې نه دا ښه بولئ چې لاړشئ د موټرونو کار وبار ولرئ ځکه هلته ښې پیسې دي نو تاسې پخپلې غوښتنې یو بل څه ته لوړاوئ ورکړ ځکه خو هم تاسې عاشق نه یاست. که یاست نو ریښتیني نه یاست ځکه پیسې کولای شي ستاسې معشوق ته درسیدا په لاره کې خنډ شي. مقام هم همداسې کولای شي ستاسې د مینې په لاره کې دیوال جوړ شي.
نو که داسې وي نو ستاسې د هلته په مخه ښه وي زمونږ دلته.
که پدې پوهیږئ نو پس پاک اوسئ زمونږ په هیواد کې د ویندویې مسلک څومره عاید نلري لکه نور هر هنر ، لکه ښه لیکوالي لکه ښه شاعري لکه هر بل څه دا تاسې یاست چې دا خاوره او داژبه درباندې حق لري ستاسې مرستې ته اړتیا لري او ستاسې کار او ښه کار ته سترګې په لاره ده.
تاسې کیدای شي چې د بازار له کار سره په لږ بلدتیا او آشنائیسره دورځې سلګونه او زرګونه افغانئ تر لاسه کړئ خو که غواړئ د هنر په ښودلو سره داکار وکړئ نو وبخښئ په بله راغلي یاست...

هغه څه چې هنرمند هنرمند ساتي هغه له خپل هنر سره مینه ده. او س په ټوله دنیا کې د چالاکئ وخت دی او پدې کار کې د بریالیتوب لپاره عاشقانه اراده او کار په کار دی زیاته هڅه او په یوه ساده ژوند باندې بسنه. که بیا مو ډیر بخت ښه وو ورسره شهرت هم...
هوډ وکړئ او کار وکړئ...

۳ – تمرین، تمرین، تمرین:

ښه غږ په کار دی او خلک یې خوښوي خو هنر ندی همدا سې لکه د ښکلو سترګو درلودل، خو ښه غږ د هنر دوړاندې کولو لپاره ښه وسیله ده. دښې وسیلې درلودل نعمت دی او له هغې ښه استفاده د یو ښه څیز دلاسته راوړلو لپاره ښه وسیله ده.
اوس شاید اجازه ولرو چې ووایو یو ښه ویاند هنرمند دی. ځکه له ښې وسیلې یې ښه استفاده کړې یا لږ ترلږه د خپل کار یو پیاوړی استاد دی.
په هر حال دا چې وکولای شو هره ښه وسیله ښه وکاروو نو بې له شکه تمرین ته اړتیا ده.
کمه به پیښه شوي وي چې موږ ښه وسیله ولرو او هغه بې کاره پریږدو په داسې حال کې چې نور یې دلرلو تمه او ارمان کوي.
دښو ویندویانو غږونه واورئ خو فکر مو وي چې د هغه مقلد او پیښې کوونکي نه شئ کولای شئ د هغوی غږونه ثبت کړی او وروسته یې دویل شوي څیز متن ولیکئ تاسې به هله پوه شئ چې څرنګه یو ښه ویاند له یو بد متن څخه ښه څیز ستاسې په مخ کې ږدي او بالعکس هم همدا سې.
په هر وخت او فرصت کې خپل غږ ثبت کړئ او وایې ورئ او خپل عیبونه کم کړئ خو هیڅکله له یاده مه باسئ چې تمرین تمرین تمرین.

۴ – مطالعه، مطالعه، مطالعه:

تاسې دکار په پیل کې ددې لپاره چې ښه غږ ولرئ او بریالی ویاند وا اوسئ چې څومره کولای شئ دومره زیاته مطالعه ولرئ.
ددې لپاره چې رادیو او تلویزیون ته لاره پیدا کړئ، هرڅومره چې کولای شی هڅه وکړئ.
دا په اوریدونکو پورې اړه نلري. خو.. که په رینښتیا سره غواړئ چې دخوښې وړ ویاند شئ

د هغه څه د قبلولو په ترځ کې چې پورته وویل شول او هغه څه چې په راتلونکي کې به وویل شي ، له مطالعې باید بې خبره نه وئ.
مطالعه ، هرڅومره چې کولای شئ او په هرځای کې چې لاسرسئ ورته ولرئ. داسې مه وایئ چې وخت نلرم وخت مې کم دی بوخت یم. نیم ساعت به وروسته د سینما یا بل چکرځای ټکټ واخلئ یا به هم نیم ساعت وروسته فوټبال او ساتیرئ ته ووځئ او نور تفرحي کارونه هم داسې دا نیم ساعت په مطالعه ولګوئ.
کله چې د سینما یا حمام په صف کې ولاړ یاست کله چې په ملي بس یا بل ښاري موټر کې روان یاست ، کله چې له یو ځایه بل ځای ته سفر کوئ په موټر په الوتکه په هیڅ ځای کې خپل وخت هسې مه ضایع کوئ ، مطالعه وکړئ.
که کوم ځانګړئ پروګرام چلوئ یا د کوم ځانګړي پروګرام ویندوی یاست ، ترټولو ښه خبره ده چې په هماغه څانګه کې مطالعه وکړئ خو هیڅکله هم له ادبیاتو مه بې خبره کیږئ. که تاسې د هرډول پروګرام چلونکی یاست خو بیاموهم بنسټ ادبیات دی. ځان د شعر او نورو ویوکو له سمې ښې سره آشنا کړئ.
بیلابیل متنونه ولولئ بیلابیلې لیکنې او کتابونه ولولئ داکار په تاسې د ځانګړي اغیز سربیره له تاسې یو باتجربه ، او حاضرځواب کس جوړوي. مودب ، متواضع او دنظر خاوند کیږئ او ذده کوئ چې څنګه ولیکئ.
کله چې تاسې دیو پروګرام په اړه راپور وړاندې کوئ یاهم په سټېډیو ، بهر په اداره کې کوم مجلس یا ناسته اداره کوی هلته به تاسې کم له کاغذ او لیکلو څخه استفاده کوئ. ستاسې دذهن بډایي او حاضر ځوابي به ستاسې په کار کې دبیلګه کولو لامل شي. له پښتو ژبې او دهغې له قواعدو سره به ستاسې بلدتیا ستاسې په کار کې ډېره ګټوره وي. که تاسې یو قید دصفت په ښه ولولئ یا داسې نورې تیروتنې ستاسې لیدونکی او اوریدونکی به خپل رادیو یا تلویزیون بند کړي.

هغه چابک ځواب ورکړ.
هغه چابک ، ځواب ورکړ.
دلته وګورئ په لومړئ غونډله کې لولئ چې هغه چابک ځواب ورکړ یعنې هماغه کس ژر ځواب ورکړ ، خو پدې بله غونډله کې بیا هغه چابک کس ځواب ورکړی ځواب یې شاید کرار ورکړی وي خو دا کس چابک دی ، یوصفت دی...

تاسې هم په ډيرې مطالعې سره کولای شی داسې ډيرې غونډلې پيدا کړئ او سمې بڼې يې ولولئ که څه هم زموږ په پښتو کې انشاالله چې ډير داسې ځيزونه نشته په نورو ژبو کې شايد داسې ستونزې ډيرې وي خو بيا هم تاسې کوښښ وکړئ مطالعه به درسره لامرسته وکړي.
داهيڅکله هم له ياده مه باسئ چې ستاسې اوريدونکی ياليدونکی ستاسې پروګرام ته ديوځل ليدلو وخت لري ، هغه کتاب نه لولي چې که کوم ځای يې سم ونه لوست نو شاته به لاړشي هغه به له سره واوري يابه پرې فکر وکړي. اوبله دامهمه مسله هم مه هيروئ چې هرڅه چې له راديو او تلويزيونه خپريږي هغه معياري ژبه بلل کيږي او هرويوکی چې کاريږي هغه دچاخبره نور نو ژبو ته هم لويږي. نو په همدې دليل ناسمه لوستنه بالکل ممنوع ده .
له نورو بهرنيوژبو سره هم ستاسې بلدتيا په تيره بيا له عربي او فارسي ژبو سره ځکه چې زموږ له پښتو سره يې يوڅه اړيکې شته هغه به هم ستاسې له ښېلګه والي سره مرسته وکړي.
او بالاخره په ياد ولرئ چې:
راتلونکی په هغه چاپورې اړه لري چې هيله يې لري او په هغه ټينګ ولاړ وي.

۵-زغم او استقامت

ښايي په لومړيو کې تاسې وويا ست چې ويندويي آسانه ده خو کله چې دغه پړاو ته ننوزئ او په تمرين پيل وکړئ وروسته ښايي وويا ست چې نه ويندويي آسانه هم نه ده.
خو دا په ياد ولرئ چې ښه ويا ند هغه دی چې ډير وخت يې ويندويي کړې وي ، تاسې هم ډير زغم ولرئ ښآيي څوکاله وروسته تاسې ډير ښه ويا ند شئ ، په لومړي کال کې ښآيي له ستونزو سره لاس او ګريوان وئ ، خو دوه کاله وروسته ښآيي مسلط ويا ند واوسئ او څوکاله وروسته ښايي د هيواد په سويه مطرح او مشهور ويا ند جوړ شئ.
مخکې هم وويل شول ، زموږ په هيواد کې ويندويي لکه بل هر هنر عايدنه لري ، نو تاسې که مينه لرئ نو زغم هم ولرئ.

دوهمه برخه:

لومړني ګامونه

ویاند هغه څوک دی چې دلیکوال لخوا لیکل شوي ، د ایډیټر لخوا ایډیټ شوي او د کافي ایډیټر لخوا کتل شوي او د پروډیوسر له نظره تیرشوي او بالاخره د ټولو زیارونو وروستی مسول دی چې هغه زحمتونه چې ایستل شوي دي هغه داوریدونکي په مخ کې کیږدي کیدای شي په لږ بې پروایئ سره ددغه ټولو کارکوونکو زیارونه په اوبو لاهو کړي .
ویاند باید هغه ټولګه چې ورته سپارل شوې ده او ټاکل شوې ده تر اوریدونکي یالیدونکي پورې یې ورسوي ، باید په هغه توګه چې لازمه ده ورسوي.
اوریدونکی یا لیدونکی همدا ویاند پیژني ، هغه له دې نه دی خبر چې داخبر چا لیکلی او چا ایډیټ کړی او ددې ټولو تر څنګ هیله لري چې ویاند وروسره صمیمي هم وي.
وایي چې یوه لیکوال به د خپلې هرې لیکنې په پیل کې د موسکا کلمه هم لیکله او د راډیو یوه بل لیکوال به تل له ځان سره خپل ملګری ستوډیو ته بوته او ورته یې ویلي و چې کله د هغه له خیرې موسکا لیرې شي نو ورو به یې د هغه غوږونه راکاږل چې بیرته موسکی شي.[1]
زموږ د غږ کیفیت او زموږ د بیانولو څرنګوالی دژبې په پیژندګلوئ او په لیکلي متن زموږ د تسلط ښودنه کوي او لدې هم مهم زموږ د شخصیت ښودنه کوي.
موږ په هغه غږ چې چیغې ته ورته دی او په ژوول شوو اوناسمو ویوکو سره څرنګه کولای شو نور د خپل مطلب درک کولو ته وهڅوو .
دخبرو په وخت زموږ د خیرې ناسموالی او د سر او لاسونو خوځول هم زموږ شخصیت داغي کوي اوهم مو خبرې بې اغیزې کوي.

[1] ډاکټر عیسی ستانکزی ، راډیویي پروګرامونه

موږ د يو ښه پښتون په توګه کله چې يو خپل هيوادوال ته خبرې کوو ، بايد زموږ بيان پاک ، فصيح ، اغيزمن او په ياد پاتيدونی وي بې شکه چې زموږ بيان به زموږ په شاوخوا خلکو او د شاوخوا ژبو په خلکو هم اغيز کوي .
زموږ ژبه زموږ د نيکونو مهم يادګار دی او زموږ د يووالي تر ټولو ښه سمبول دی او زموږ دنده هم داده چې د هغې په ساتنه ، پالنه ، روزنه او بډايونه کې هم تر خپله وسه وسه هڅه وکړو .
زموږ په هيواد کې اوس په راديوګانو او تلويزيونونو کې په تيره بيا په دې مصنوعي راديوګانو منظور مې د اف ايم يا طلوع مولوع دی پدې کې ويندويان په يوه غونډله ټينګار کوي پداسې حال کې چې ټينګار هلته نشته ، يا هم د غونډلې په منځ يا ناسم ځای کې مکث کوي د همدې لپاره راتلونکې بحثونه ګوښې شوي دي .

١– په کلام باندې تسلط :

وياند کله چې خبر لولي داسې يې بايد ولولي چې اوريدونکی احساس وکړي دا خبر هغه په خپله برابر کړی دی او په هغه سيمه کې چې په اړه يې خبر لولي په خپله حاضر وو ، يا هم که سياسي يا اقتصادي تبصره لولي اوريدونکی يا ليدونکی داسې احساس وکړي چې يو سياسي يا اقتصادي کارپوه ورته خبرې کوي .
څه وار خو ددې شو چې تاسې پکې بند بند شئ او يا هم په ځينو ويوکو چې خپله يې هم په معنی نه پوهيږئ هسې تيز تير شئ .
ځينې وخت به تاسې هم ليدلي وي ، زموږ په تلويزيونونو او راډيوګانو کې ځينې ويندويان خبر لولي ، خو خپله نه پوهيږي څه لولم فکر يې بل ځای دی ، که تاسې ورشئ لږ وروسته ترې پوښتنه وکړئ چې د هغې فلانئ جملې مطلب څه وو درته وبه وايي چې زه ولا که پرې پوهيږم خو همداسې يې راته ليکلي وو .
کله چې سړی خپله په يو مطلب پوه نسي ، خپله ونه پوهيږي چې څه لولم او معنی يې څه ده نو بل به څرنګه وپوهوي ؟
د (په کلام باندې تسلط) څخه هم مطلب دادی چې هغه څه بايد ولرئ چې د متن دقيقې معنی او مفهوم په ليږدونه کې اړ ټول صفات او مهارتونه ولري. په کلام د تسلط د پيدا کولو لپاره بايد لومړی د شاعر يا ليکوال د جملو په معنی او مفهوم په بشپړه توګه پوه شئ

او ددې پوهيدلو لپاره بايد ترخپلې وسې او اندازې پورې مطالعه او تمرين ولرئ او وروسته د همدې صفاتو او مهارتونو د ترلاسه کولو لپاره وهڅيږئ او هڅه وکړئ چې هرڅومره زيات کيدی شي اوريدونکی د ليکوال په منظور پوه کړئ.
تاسې دليکوال ژبه ياست هغه څه چې ليکل شوي تاسې يې تر اوريدونکو پورې رسوئ لومړی بايد تاسې پوهيږئ چې دا څه ليکلي ؟ او معنی يې څه ده؟ وروسته تاسې هغه ليکنه او هغه متن په ښه توګه تر اوريدونکي پورې ورسولای شئ ، يا په بله وينا تاسې بايد اوريدونکی هرڅومره مو چې وس وي د ليکونکي مخې ته نږدې کينوئ.
تاسې تر اوريدونکي پورې دليکوال يا شاعر د ذهني مفاهيمو ليږدوونکي ياست ، که غواړئ چې ترټولو په ښه توګه د ليکوال مفاهيم او ذهني منځ پانګې تر اوريدونکي پورې ورسوئ نو دلاندې نکتې په غور سره ولولئ :

الف: د ويوکو په سمه توګه لوستل:

ډير کله په راډيو او ټلويزيون کې داسې پيښه شوې ده چې ويناند د يو متن په لوستلو کې ځينې ويوکي غلط لولي.
کومې کلمې چې اوس موږ ترې په ويلو او ليکلو کې کار اخلو ، نه زموږ په ځای پورې اړوندې دي نه هم زموږ په وخت پورې. دا زموږ د پخوانيو يادګار دی چې زموږ په وخت او ځای کې دامانت په توګه پاتې دي او زموږ دنده هم ددې امانت په سمه توګه ساتل او ترخپلو راتلونکو نسلونو پورې يې د سمې او کره بڼې د وررسولو مسول يو .
موږ پوهيږو چې د پښتو ژبې په زرګونو کلونو هسکې ټيټې ليدلې دي او ځان يې ترموږ پورې رارسولی دی. هغه څه چې اوس لرو او دژبې په توګه يې کاروو او هغه څه چې نن يې زموږ ماشومان اوري ترڅو يې دهغوی ژبې وروستيو نسلونو او دهغوی بچيانو ته ووايي همدا پښتو ژبه ده چې زما په نظر اوس له عجيبو ورځو سره مخ ده.
هغه څه چې د پروګرام په توګه له راديو يا تلويزيون څخه خپريږي او هغه څه چې په ليکلې بڼه په ورځپاڼو او کتابونو کې خپريږي ديوګل اندام تصوير دی چې له نګار څخه اخيستل شوې هينداره کې ښکاريږي.
هغه ژبه چې يو وخت لکه د کروړ غوندې کروړلې او د خوشحال خان دتورې غوندې تيزه وه اوس لکه په يوه عمومي لاره کې يوه زړه قهوه خانه هسې کاريږي ته به وايې چې موږ له لويه سره رحمان ، حميد ، او خوشحال خان نه درلودل..

مثلاً ماډیر لیدلي دي ، ګرشک چې د هلمند یوه ولسوالي ده د ګاپ په زیر او د ش په زور سره لولي. زه دا مثالونه نشم راوړلای ځکه اوس مې یاد ندي خو تاسې دا طلوع ملوع او نه پوهیږم دا فلاني اف ام او فلاني اف ام او یاهم نړیوالې راډیوګانې ! لکه چین ، هند او ځینې نورې واورئ هلته به ژړا درشي.

یوه ښځینه ویانده پیژنم نه پوهیږم چې په طلوع کې ده که په اریانا تلویزیون کې پښتو کلمه کله څه وایي باور وکړئ چې یوه ورځ مې یې خبرې اوریدې ژړا راغله داسې یې د اپښتو سره ترپښو لاندې کوله تابه ویل چې بس ترېشل دی غنم دي پرې ورتویږي او سره ټکوي یې.

یوبل ویاند هم په طلوع کې خبرونه وړاندې کوي ښه شاعر او پوه هم ځانته وایي تاسې یې ویندویي وګورئ او سم ورته ځیر شئ بیا فکر وکړئ چې له لویه سره یې په دې ټولو خبرونو کې په څو پوه شوئ.؟؟...

زیاتره ویوکي چې اوس موږ لرو ، له وینو او اورونو په ډکو پیړیو کې تر موږه رارسیدلې او روغ رمټ ... زموږ نیکونه مړه دي او اوس خاورې شوي دي خو ویوکي یې لا تازه ، رغند ګویا او په خپل حال پاتې دي. او نن همدا په خپل حال پاتې ویوکي له رادیو او تلویزیون څخه ساکن او بې غږه اورو داولې ؟ ؟

که چېرې په یوه میلمستیا کې کوم څه غلط تلفظ کړو ښآیي څومره اهمیت ونلري خو د رادیو او تلویزیون له میکروفونه څرنګه ؟ هغه وخت چې زموږ غږ میلیونونه کسان اوري هلته موږ حق نلرو ویوکي په غلطه توګه ولولو. که یولیکوال متن غلط ولیکي او تاسې هم د یولوستونکي یا دیو پروګرام د چلوونکي په توګه یو څه غلطئ نورې هم پرې زیاتې کړئ فکر کوم چې هلته به نوشي له روژې د دوه میاشتو وروسته اچار ...

کله چې یو ویوکی څوځله غلط ولوستل شو ، یا له مجبورئ په یوه جمله کې وکاریده د خلکو په تیره بیا د ځوانانو په ذهن کې پاتې کیږي ، او له هغه بل نسل ته او که په همدې توګه وړاندې لاړ شي چې همدا اوس روان دی لیرې نده چې دا بېټ ، کروړ ، رحمان خوشحال او ... ژبه به کوم څیز شي یابه د یاجوج ماجوج له ژبې پرته بله څه نشي.

ای کاش ای کاش چې لیکوالو هم ډیره پاملرنه کولای !

د آریانا ټلویزیون خبرونه که وګورئ ، نو دې پایلې ته به ورسیږئ چې خواران یا له قحط رجال سره مخ دي یاهم له دري ژباړه کوي او یاهم نشي کولای ولیکي.

مثلاً په یو خبر شل ځله راځي ، په پایله کې داسې وشول ، یاهم نورې تیروتنې دي چې ځانته داحق نه ورکوم پرې خبرې وکړم ، ځکه زه غواړم یوازې د ویندویې په اړه خبرې وکړم خو

دې ټکي ته هم بايد ترډېره پام او دقت وشي چې ليکوالان هم بايد ترخپلې وسې پورې هڅه وکړي چې سم څه داوريدونکي لپاره د ويانده پهلاس ورکړي.

ب :

د ويوکو ياکلمو د معنا اومفهوم او همداراز دهغوی ترمنځ داړيکې په سمه توګه پيدا کول

.

تاسې يو ښه ويانده ته غوږ ونيسئ هغه چې کوم څه لولي تاسې يې وليکئ او بيا يې وروسته په خپله له ځانه سره په خپله لهجه ولولئ ، هله به پوه شئ چې څرنګه ښه ويانده د کلمو او جملو حق ادا کوي.

هغه څه ويوکي او جملې چې تاسې ته دکاغذ په مخ درکړل شوې دي ، که يې په ځيرتيا سره ولولئ ښايي په لومړي ځل يې سمې اړيکې ونه مومئ.

او ځيني وخت خو يې که دوه دري ځله يو متن ولولئ ښآيي وروسته وپوهيږئ چې که مو په لومړي ځل لوستلای نو څومره به يې معنی په بله روانيدله.

ج :

دشعر له وزن ، قافيې او ادبي صنايعو سره بشپړه بلدتيا او آشنايي.

زياتره وخت د نازکو ټکو دمعنا او مفهوم پيدا کول د کلمو په سمو ييلو پورې اړه لري او په شعر کې د ويوکو د اړيکو پيدا کول د بيلابيلو وزنونو پيژندګلوي له نثر څخه په شعر کې زياته برېښي.

د ويوکو سم ادا کول او لوستل يوه موضوع ده او دهغوی ترمنځ د اړيکو پيدا کول بله موضوع او تر زياتې اندازې پورې د پښتو ژبې له ګرامر سره ستاسې تر اشنايئ پورې اړونديږي.

کيدی شي تاسې يو ويوکی په يوا ځې توګه سم او فصيح ادا کړئ ، خو بايد ځير شئ چې دهغه په سمه ښلولو او ارتباط کې هم بريالي وئ. کله چې تاسې شعر لولئ نو دا موضوع د بيلابيلو وزنونو او صنايعو له شتون سره زياته مطرح کيږي ، چې داپخپله ددې دليل دی کوم متن چې تاسې لولئ څه نثر وي څه نظم تاسې يې بايد په معنی او مفهوم په بشپړه توګه وپوهيږئ.

خو که تاسې يو ويوکی غلط ولولئ دهغه تاوان له هغه څه ډير زيات دی چې تاسې د ويوکو ترمنځ سم تړاو جوړ نشئ کړای که څه هم چې تاسې په غلط تړاو سره د جملې معنی معکوسه کړئ.

خو پداسې حالت کې څو کارونه کيږي: د يو ويانډ په توګه ستاسې ابرو له خطر سره مخ کيږي او ستاسې په بې سوادئ او ناپوهئ دلالت کوي له بلې خوا اوريدونکی په هغه مطلب چې اوري يې او همدار راز ستاسې په راديو يا تلويزيون خپل اعتماد له لاسه ورکوي مالږ وراندې وويل زه اوس کله چې خبرونه اورم له بده مرغه له بده مرغه هلته تلويزيون هم راته چالان وي خو بياهم زه دمهمو خبرونو لپاره بې بې سي يا آزادي يانورې راديو ګانې اورم داولې دا ددې له خاطره چې په طلوع ملوع مو اوس اعتماد له لاسه ورکړی.

په هرحال که متن فصيح او روښانه وي که څه تاسې د ويوکو ترمنځ په هغه توګه چې لازمه ده ارتباط برقرار نشئ کړای بياهم ستاسې اوربدونکی شايد د مطلب په معنی او مفهوم پوه شي خو که په يوه متن کې تاسې درې ځله يو ويوکی ناسم ولولئ ستاسې دا ناسم لوستنې به د اوريدونکي په ذهن تل پاتې اغيز وکړي، مګرهلته چې ټول اوريدونکي پوه او ادبيات يې دومره قوي وي خو زه ډاډه يم چې هغوی بيا ستاسې راديو او تلويزيون څومره نه ګوري او اوري او هرچيرته خپل فارغ وخت په کتاب لوستنه تيروي.

خووبندويي په تيره بيا زموږ او تاسې په هيواد کې له شعر ويلو څخه ډيره جدا نده. يعنې تاسې ديوويانډ په توګه نشئ ويلای چې له شعر سره آشنايي او شعر ويل زما کار ندی.

که تاسې غواړئ شعر ښه ولولئ د تورو او ترنګونو په معنا او مفهوم په ښه توګه پوهيدواود ويوکو په سم درک سربيره بايد د ادبي صنايعو سره هم مخ شئ او حتماً ځير اوسئ چې په زياترو ځايونو کې په شعري اړتيا سره ويوکي خپله اصلي بڼه له لاسه ورکوي او ځينې بدلونونه مومي.

فکر مووي چې دهرڅه په لوستلو کې ډير دقيق واوسئ شونې ده ستاسې په ډيره وړه تيروتنه نيوکه وشي او مسخره مو کړي. هڅه وکړی په فارغو وختونو کې بيلابيل شعرونه ولولئ دهغې ادبي صنايع، باريکئ کره او سمې بڼې او همداسې نورې هڅې وکړئ ترڅود هر شاعر يا هر شعر په سمه توګه ولوستلای شئ.

دلته د پښتو ژبې شعرونه او نورې ليکنې ندې راوړل شوې چې مثال ورکړ شوی وای او تاسې هم متوجه شوي وی خو تاسې خپله بايد ډيره مطالعه وکړی، دډيرو ويوکو او ډيرو

بيتونو سمې او کره بڼې وموموئ همدا رنګه تل هڅه وکړئ چې هرخومره کيږي د پښتو ژبې ګرامر ولولئ اوذده کړئ ترڅو د جملو په اوډون ښه پوه شئ.

د :

پـه ويوکو بشپړ تسلط او لاس بری :

تاسې که د پرښتو د وزرونو پـه څير نرم غږ ولـرئ کـه د سپرلنيو مرغـانو پـه نسبت څو ځله زيات ښه او ښکلی غږ ولـرئ خو چې لـه ويوکـو سـره ښـه آشنايي ونـه لـرئ او پـه هغـو بـشپړ لاسبرئ ونه لرئ هغه موټروان ته به ورته ياست چې د موټروانئ پـه مخـصوصو جـامو کـې د موټر ځغلونې په نړيوالو سياليو کې ګډون کوی خو په حقيقت کې د هغه موټر په يوه پرزه او کارونـه هـم نـه پـوهيږي . تاسـې کـولای شـئ پـه مطالعـه او تمـرين ، مطالعـه او تمـرين او پـه مطالعه او تمرين کولای شئ هرويوکی اوترنګ په جمله کې لکه ژابلې هـسې پـه آسـانۍ او مزې سره وژوياست. پرته لدې چې هغه مو له ستوني تيرې شي يامو هم له خولې بهـر ووځـي او يا هم په خبرو کولو کې کومه ستونزه پيدا کړئ...

کلـه چې تاسـې د مطـالعې او تمـرين پـه مرسـته چـې ډيـر ټينګـار پـرې وشـو پـه مـتن لاسـبرې شولاست تاسې به د متن له لوستلو څخه که څه هم دوه ساعته پرله پـسې مـتن ولـولئ سـتړې نشئ بلکې د پوهې او ځواک د هغـه احسـاس لـه مخـې چـې تاسـې يـې لـرئ سـتاسې بـدن بـه د خوند او لذت څخه ډکيږي ، په تيره بيا چې د پروډيو سر نور هڅوونکي لاملونـه هـم ورسـره شي نو له تاسې به په ټولنه کې يو پياوړی او باسواده ويـاند جوړ کړي.

اوس که غواړئ چې په ويوکو له خپلـه لاسـبرې او تـسلطه خبـر شـئ نـو خپـل د ثبـت ټايـپ مـو راواخلئ هغه څه چې زه درته ليکم تاسې يې ولولئ اوثبت يې کړئ ډير ښه نو چمتو ياست:

- : داوونۍ اوه ورځې دادي: شنبه ، يکشنبه ، دوشنبه ، سه شنبه ، چهارشنبه ، پـنج شـنبه او د جمعې مبارکه ورځ.

اوس پام وکړئ چې د شنبه ، يکشنبه ، دوشنبه ، سه شنبه ، چهارشنبه ، پنج شـنبه پـه ويوکـو کې د ن توری درنه ميم نه دی لوستل شوی ؟...

تاسې هڅه وکـړئ همدا رنګـه سـتونزې راټـولې کـړئ او پـه تمـرين او څيـړنـې سـره يـې کـره او سمې بڼې پيدا بيا يې سره يوځای کړی او څوڅو ځله يې ثبت او واورئ.

په هرحال د استاسو ژبه ده چې ويوکي سره بيلوي ، او ويوکي بايد ستاسې ژبې ته دوکه ورنکړي.

ر :

مناسبه لهجه او دويلو طرز:

ستاسې لهجه او دويلو طرز بايد د ويوکي له معنى او مفهوم سره په متناسبه توګه تغير وخوري. ياپه بل عبارت ددې ترڅنګه چې ستاسې غږ هيڅ ځانګړى او ټاکل شوى حالت نلري بايد وکولاى شئ هره لهجه او حالت چې مناسب وي ورکړئ ، دلته نو کابو يو هنر مند جوړيږئ. لاندې مثال ته ځيرشئ:

تاسې له خپلې ميرمنې څخه پوښتنه کوئ: هلک ته دا درمل ورکړم ؟

ميرمن مو په اوږدو چيغه کوي: ن.............نه !

يعنې دهغې دا دويلو طرز ددې ښودنه کوي چې هيڅکله هم بايد دا درمل ورنکړې.

او که ستاسې ميرمن په لنډه او معمولې توګه ووايي: نه.

يعنې دا ددې ښودنه کوي چې نه اوس يې مه ورکوه يعنې وخت يې ندى.

اوس فرض کړئ له خپلې ميرمنې سره مو خپل ماشوم ته د درمل په ورکولو کې د نظرا ختلاف دى تاسې هم له هغې پوښتنه کوئ: دا درمل ماشوم ته ورکړم ؟ او هغه په پريکنده توګه وايي: نه !

يعنې په حقيقت کې وايي چې: نع

اوس دهغې دا لهجه تاسې ته څه معنى لري ښايي مفهوم يې داوي چې که د ماشوم ته دا دارو ورکړل نو زه به درسره جوړيږم.

بيا هم فرض کوو چې ځوو ختونه مو خپل ماشوم ته درمل ورکړي دي خو اغيزيې ندى کړى داځل بيا هماغه پوښتنه کوئ ستاسې ميرمن داځل په سړه لهجه وايي: نه.

يعنې: پريږده يې نور دا درمل بې اغيزې دي.

وينئ چې يولنډ ددوه تورو لرونکى ويوکى څو ډوله معنى ګانې رامنځ ته کولاى شي ، په ياد ولرئ هغه متن چې د پروګرام په توګه په واک کې لرئ شايد د ماشومانو لپاره کيسه وي شايد يوه ټوټه عرفاني شعر وي شايد طنز ، خبر او يا هم د بزګرئ په اړه درس وي. د يادو شوو توکو هريو ځانګړې لهجه او د ويلو طرز غواړي. تاسې کولاى شئ په کومه لهجه چې د رحمان بابا شعر لولئ د کليوالي روغتيا په اړه خبرې وکړئ ؟ کولاى شئ په هغه مهربانئ

چې د ماشومانو لپاره کیسه لولئ سیاسي یا اقتصادي تبصره ولولئ ؟ یاهم خبر ولولئ. خو نه نشئ کولای.
زما په نظر دا ښه خبره ده کله چې تاسې یو غم انګیز مطلب یا شعر لولئ په ځان کې لږ کینه راپیدا کړئ او کله چې طنز یا خندوونکی مطلب لولئ په خپله مو هم په شونډو موسکا خپره وي.
په یاد ولرئ وړاندې هم ټینګار وشو چې کله مو د لوستلو لپاره متن چمتو کړ او په ټولو شرایط سربېره مو متن درک هم کړ نو دا هم بده نده ترڅو چې مطلب ثبت کوئ شعر یو ځل ثبت کړئ وایې ورئ حتی څو ځله یې ثبت کړئ او هرځل یې په دقت سره واورئ په لسم ځل به پوه شئ چې له نهم ځله مو ډېر ښه لوستلی دی خو یو به نو هغه وي چې ډېر به ستړي یاست.
س :
په مهمو ویوکو او کلمو ټینګار:

هرمتن او مطلب د ځانګړي مفهوم او موخې لپاره لیکل کیږي چې نوموړې موخه او موضوع باید اوریدونکی ستاسې له خولې واوري. هغه باید په هغه څه چې ته او لیکونکی یې غواړئ د پوهولو لپاره وړاندې کړئ وپوهیږي.
په همدې خاطر لازمه ده چې په هغه ویوکو او کلمو چې د همدې موضوع او موخې د رسولو لپاره کاریږي هغه که خپله موضوع وي یا داسې څه چې د موضوع له رسولو سره مرسته کوي ستاسې په ټینګار او ادا سره تر اوریدونکو رسیږي لاندې مثال ته ځیر شئ:

بریالي له احمد سره په کوڅه کې لوبې کولې.
اوس پورته غونډله څلور ځله ولولئ او هرځل په یوه کلمه یا ویوکي ټینګار وکړئ او وګورئ چې څرنګه مفهوم تغیر مومي:

بریالي له احمد سره په کوڅه کې لوبې کولې

یعني دا چې له احمد سره بل چا په کوڅه کې لوبې نه کولې بریالي ورسره لوبې کولې.

بریالي له احمد سره په کوڅه کې لوبې کولې.

يعني بريالي په کوڅه کې له بل چا سره لوبې نه کولې د هغه لوبې له احمد سره وې.

بريالي له احمد سره په کوڅه کې لوبې کولې.

يعني بريالي له احمد سره په کوڅه کې لوبې کولې بل ځای نه.

بريالي له احمد سره په کوڅه کې لوبې کولې.

يعني بريالي له احمد سره په کوڅه کې لوبې کولې هغوی بل څه نه کول يوازې لوبې يې کولې.

ځير شوئ چې ستاسې لفظي ټينګار په اوريدونکي څومره له اغيز ښندلای سي ؟

لاندې غونډله څوځله ولولئ او هرځل په يوه کلمه ټينګار وکړئ:

بالاخره به د جنګ له لمبو څخه يوازې افغانستان سرلوړی راوځي.

وبه ګورئ چې د هر ويو کي په پرتله به زيات يوازې د افغانستان په کلمه ټينګار ستاسې له پاره خوندور وي...

۲ - لهجه:

موږ که د هرې سيمې يو ، که هره لهجه ولرو خو کله چې په راډيو کې خبرې کوو او ميليونونه کسان مو غږ اوري او هغه هم د بيلابيلو لهجو او سيمو وګړي ، نو موږ اړ يو چې په داسې لهجه خبرې وکړو چې ټولو ته د منلو وړ وي.

يو ويناند چې په هره ژبه وينا ويي کوي ، بايد په هغه په بشپړه توګه واکمن وي ، نه داسې لکه زموږ په هيواد کې بس که پښتون دی که فارسي ژبی خو چې هغه متن ولوستلای شي نور يې فکر ندی چې مطلب اوردو دی که پښتو خو بس ويناند يې نور معلوم شوی دی. کله چې يو ويناند په سيمه کې په دود ژبه او لهجه خبرې کوي خو د بلې سيمې لهجه ولري نه

يـوا ځې اوريـدونکو تـه يې د بيـان درک ګرانيـږي بلکې پـه هغـه لهجـه پـورې بـه يـې زيـات اوريدونکي وهم خاندي.
ددې ترڅنګ به دې کمږي لوبغارو لپآره يو مضمون هم پـه لاس ورکـړي ، کـه بـاور نـه کـوی د هندوستان پښتو راديو ، دمسکو ، دچين او ځينو نورو راډيوګانو ته غوږ ونيسئ خندا بـه موراشي. په ياد مووي چې ښايي همدا لهجې دهغې سيمې پـه لهجـو چې هلتـه هغـه راديـو زياته اوريدل کيږي اغيز وکړي. او داوريدونکو عادت شي.
زه يوه يادونه غواړم دلته وکړم او هغه داچې بايد ويندوی دپښتو هرټکی او هرتوری سم ادا کړی.اوس پـه ځينـو راډيوګـانو او ټلويزيونونو کې حتـی پـه بي بي سي کې هم دانـاروغي لګيـدلې ده چې فارسي ژبی راځي پـښتو خبرونـه لـولي ، ښـه فکـر وکړئ چې فارسـي ژبـئ کولای سي د ټ ، ډال ، ړ ، ڼ ، ښ ، ږ ، څ او ځ يا نور توري هسې ولـولي لکـه چې يو پـښتون يې لولي ؟فکر نه کوم... او داچاره د هغې راډيـو محبوبيت کموي ځکـه چې ويانـد دومـره مهم رول لري چې حتی خلک هغه راډيو يا ټلويزيون په ويندويانو پيژني .
همدارنګـه کـه پـه ټولـه پـښتونخوا کـې يـو پروګـرام خپريـږي. تاسې يـې فـرض کـړی چې دکرونـدې پـه اړه دی او ددې پروګـرام چلـوونکی پـه سـوچه خوسـتئ ژبـه خبـرې وکـړي يادځندرانيو ياد تنيو يا نورو ياهم دبل ولايت يابلې لهجې نو په ننګرهار کې يوبزرګر به يې واوري خو فکر کوم چې حتماً به يو څه ووايي چې داګوره کومه پـښتو غـږوې زه خو پـرې نـه پوهيږم همداسې که دهمدغه بزګر په لهجه په تنيو کې خپرونې وکړې...

٣ –له اضافي غږونو او جملو پرته خبرې:
زمونږ عادت دی کله چې خبرې کوو او په يو سم ويوکي کې فکر کوو نو د (آ) (اِ) (اوم) او... په څير غږونه باسو . زياتره هم دغونـډلې پـه پيـل يـا مـنځ کـې د (نو) يـانورو پـه څيـر جملې کاروو . چې دخبرو کولو له موضوع سره هيڅ اړيکه هم نه لري. او پايله يې هم داوريـدونکي ستړي کيدل دي. او داسې ښودنه کوي چې ويانـد دخبرو لپاره چمتووالی نلري ياهم په وينـا مسلط ندی او زياتره دوخت تيرول دي چې داچاره به لامل شي چې ډير ژر خپـل اوريـدونکي له لاسه ورکړئ.
په تيره بيا چې عادت مووي ځينې ورته ويوکي سره د او په وسيله وتړو او تکراري تکراري يې ووايو . که ويانـد کرارې او سستې خبرې وکړي او دجملو پای هم همداسې پريږدي خو نو څه يې کوي هغه خوبه نو له بد هم بدتر شي.

دا پـه یـاد ولـرئ ، څـه پـه راديـو کـې څـه پـه تلويزيـون کـې څـه پـه اداره او دکارپـه ځـای کـې فصيحې روانې او له هه هو پرته خبرې وکړئ ترڅو مو خبرې اغيزمنې او تاسې هم ددرنـاوي وړ وئ.

۴- له ساه کښلو څخه سمه ګټه اخيستنه:

يو هيرئ چې هره دمه او ساه کښل دوې مرحلې لري: يـو سـاه اخيـستنه بلـه سـاورکول. تاسـې چې کله هوا اخلئ نشی کولای خبرې وکړئ. ستاسې خبرې د سا ايستلو پـه وخت کـې دي يعنې کله چې تاسې ساوباسئ.
تاسې بايد په خپله ساه ايستنه دومره مسلط وئ چې وکولای شی لـه خپلې سـاه ايـستنې څخه زياته اندازه استفاده وکړئ. داکار په ډير تمرين سره شونی دی.
دا تمرينونه کولای شی په کتابونو او نورو ليکلو کې وموموی چې دلته زه نسم کولای دومره مثالونه درته راټول کړم چې تاسې پرې تکيه وکړئ نو تاسې ډيرې مطالعې ته اړياست.
خو تاسې له موږ سره لاندې جملې هم ولولئ:
دا جمله يوه يوه ساه ولولئ:

: لومړنۍ جمله بايد لنډه او په زړه پورې وي ترڅو اوريدونکی يې پاتې برخه پـه ځيرتيـا او دقت سره واوري.'

داخل جمله لږ اوږدوو:

البته دا چاره ستاسو پـه سليقې او ذوق پـورې اړونـديږي ممکنـه ده دغـه لنـډه جملـه يـوه هيجانی پوښتنه وي اويا داسې څه وويل شي چې اوريدونکی شک او فکر کولـو تـه اړ کړي
'

---

[2] ډاکټر عيسی ستانکزی: د راډيويي پروګرامونو له کتاب څخه
[2] دراډيويي پروګرامونو کتاب

یا

که ستاسو په خیرې موسکا خپره وي ستاسو د آواز دوستانه او مینه ناک لحن به له ورایه جوت وي او دا به یو برغولی وي چې ستاسو غلطئ پټې کړي ...

تاسې باید د هرډول لیکنې لوستلو ته چمتو وئ ، د سا غوڅونکو ، اوږدو جملو ، غوڅو غوڅو جملو او داسې نورو ته .البته فکر مو وي چې کله کله متنونه په اوږدو عبارتونو سربېره سخت ویوکې هم لري. او ددې ټولو سره سره باید ستاسې د ساه او از څوک وانه وري ، په ټول کې ویلی شو چې باید په خپله ساه په بشپړه توګه واکمن وئ.
او س هڅه وکړئ چې دا لاندې مطلب په لوړ آواز ووایئ او هڅه وکړئ چې په هره ساه سره ډېر ویوکې ولولئ خو روښانه او سلیس. دا کار ستاسې له تنفس سره مرسته کوي. تاسې کولای شئ هرځل خپل غږ ثبت کړئ او ځلونه ځلونه یې واورئ او خپلې تیروتنې سمې کړئ.

وږمې اوښکې پاکولې او ددروازې ترڅنګ یې غوږ نیولی وو ، بېرته شاته روانه شوه او ټیکری یې لیرې کړ ویښتان یې سم کړل ، او دغولې په منځ کې اوږده وغځېدله مخ ته یې دواړه لاسونه لپه ونیول ، په ژړا یې له ځانه سره ویل :
دا اکبر څه د شرم لوښی دی ، کاشکی زما سم وررور وای ، کاشکې یو ځل مې پلار ته راغلی وای او مینه یې ورکړې وای د پلار همدایو ارمان دی چې یو ځل اکبر ووینې ، او ورته وژاړي ... ۴

دادکیسې یوه برخه ده ، کله چې تاسې بل ډول مطلب ثبت کوئ ، بیا اړیاست د تورو په ادا کې بل ډول شئ:
مثلاً داولولئ او ثبت یې کړئ:

انسانانو له وړاندې څخه کوښښ کاوه او تلوسه یې درلوده چې د ځمکې او نورو مخلوقاتو په اړه وپوهیږي ، دهمدې موخې لپاره یې له ډېرو وړاندې څخه په خیږنو او موندونو لاس پورې کړیدی چې دډیرڅه په موندلو بریالي شوي هم دي ، تردې چې نن د سیارو په موندلو او په هغه کې دژوندکولو په فکر کې دي ، هوا ته خپل مالوماتي توکي

[4] د عبدالله الهام جمالزي د هندي خالونه لنډو کیسو له ټولګې د مساپر کیسې یوه برخه

استوري او د ځمکې مالومات راټولوي. خو دا چې د څېړنو په لړيو کې هم پوهانو او ستورپېژاندو داسې وسيلې درلودې کنه ؟، کوم چې پوهان او ستورپېژندوکي نن ورځ ترې ګټه اخلي ؟ سړۍ له حيرانئ سره مخ کيږي.

تالس د پخواني يونان لوی ستوري پيژندونکی د لمرنيوني (کسوف) له يوي پيښې دمېلاد څخه ۵۸۵ کاله وړاندې وړاندوينه کړې وه ، چې دا موندنه د تلسکوپ له موندنې تقريباً د ۲۰۰۰ کاله وړاندې خبره وه.

خو پخوانو څېړونکو د تلسکوپ په ځای نورو سايل د لمر ، ستورو او سياروو د کچې او اندازې د اخيستلو لپاره درلودې.

همدا رنګه لمرنی کس چې له ميلاد څخه ۲۶۰ کاله وړاندې يې د لمر په چورليځ د ځمکې د ګرځېدلو خبره کړې وه يوناني ستوری پيژندونکي (آريستارکوس aristarchus) وو ، خو د هغه وخت زياترو خلکو باور نشو کولای چې ځمکه به هم خوځښت لري ترڅو ۲۰۰۰ کاله وروسته په ۱۷۲۸ کال مالومه شوه چې هغه بيښتيا ويلي وو. جيمزبراډلي (James Bradley) انګليسي ستوري پيژندونکي د يو لوی تلسکوپ په وسيله جوته کړه چې ستوري ډير کرار خوځښت لري ځکه نو ځمکه هم په خوځښت کې ده او د لمر په چورليځ چورليږي.

همدا رنګه د ځمکې د لويوالي په اړه خلکو رنګارنګ فکرونه کول له ميلاد څخه ۲۴۰ کاله وړاندې يوناني ستوري پيژندونکي (آراتوزتنس) د ځمکې د چاپېر په دقيقه محاسبه کارکولو ، چې په هغه وخت کې هيچا هم دا فکر نه کولو چې ګواکې ځمکه به دومره ارته وي ...

خو دا څيزونه يوا ځې هغه د چاخبره سخت توکي يعني ادبيات يې کمزوي دي تاسې د تکړه ليکوالو متنونه ، سخت ، ادبي ، سياسی او نور متنونه پيدا کړئ او پري تمرين وکړئ دا څيزونه کم دي او تاسې نه شئ کولای چې يوا ځې په همدې تکيه او بسنه وکړئ تاسې پراخې مطالعې وکړئ ، او له رنګارنګ ليکنو سره ځان آشنا کړئ.

۵- د غږ آهنګ:

د عبدالله الهام جمالزي د فضايي موندنو له راټولو شوو مطالبو څخه

هرکتاب چې مو زړه غواړي ولولئ ، هرډول تمرين چې اړياست ترسره کړئ. په ورځ کې لس يا سل ځله خپل غږ ثبت کړئ او وايې ورئ. هرڅومره چې زړه مو غواړي کار وکړئ. د ويندويۍ لپاره بايد ستاسې غږ خوښ کړ شوی وي. تاسې د اړې د ګړ ګړ په شان څرنګه يو متن لوستلئ شئ ؟ يا به څرنګه د متن په اړه خبرې وکړئ ؟ تاسې څرنګه په هغه غږ چې لکه د يو نامنظم ماشين په څير دئ په چا کې نفوذ کولای شئ ؟ يو اځې يو تود او دښه اهنګ لرونکی غږ کولای شي په اوريدونکي کې نفوذ وکړي.
موږ اوس هم په راديو او تلويزيون کې ډير داسې ويندويان لرو چې ډير بد غږ لري خو اوس هم هغه دي پروګرامونه وړاندې کوي. خو تاسې بايد خپل غږ وروزئ او وېې ازموېئ.
زمري او پړانګان ، خرس او مار ، کوترې او خره روزي او هغه هڅوي ترڅو حيرانوونکي حرکات وړاندې کړي. ډير خلک په زيات تمرين سره داسې حرکات ترسره کوي چې شادي يې هم نشي کولای.
موږ ک وروزي او په راکټ کې يې هوا ته استوي ، سپی روزي چې څرنګه خپل نوم وليکي او يا پيانو وغږوي او ... موږ څرنګه پدې ټولو دباور سره سره نشو کولای چې په خپل غږ کې ښه والی راولو يا خپلې اشتباه ګانې ليرې کړو.
ګرانو دوستانو : خپل غږ وروزئ. او د خپل غږ په مټ خپل اوريدونکي بلې نړۍ ته يوسئ دا کار ډير لوی کار دی او ډير ښکلی.
ښه فکر وکړئ پښتو څومره ښکلې کلمې لري څورمه درنه او خوږه ژبه ده ، داهم راسره منئ بيانو ولې هڅه نه کوئ چې ويندويي يې هم هماغه ډول خوږه او سليسه وکړئ ؟
او بالاخره بايد ترټولو ښه ويانده واوسئ.

۶ – د غږ حالت:

مايوه ويانده ميرمن پيژندله چې بې له مبالغې يې په راديوګانو او تلويزيونونو کې ترټولو ښه او ښکلی غږ درلود ، خو کله چې به مې يې غږ اوريده داسې احساس به مې کاوه چې ددې ميرمنې په سينه دټولې دنيا غمونه پراته دي. دهغې ښکلي غږ يو قسم غمجن حالت درلود چې يوازې د غمجنو متنونو سره لګېده.
هغې به عاشقانه غزلونه ، مرثيې او غمجنې کيسې په جادويې توګه لوستې خو هيڅکله يې هم نه شو کولای خبرونه يا يو کمډي مطلب يا طنز په اغيزمنه توګه ولولي.

دوه هم داسې وياندان وو چې غږونه يې تردې بريده کمدې ته برابروو چې که مو د ننګيار ناآشنا کوم طنز يا نورو ليکوالو کومه خندنئ ليکنه ورکوله هرڅومره چې يې لوستلای تاسې به يې د بيا اوريدلو تمه کولای خو که د ورته يوه مرثيه ورکولای او هغوی لوستلای نو په هغه وخت کې به زه وايم چې خپله مړي هم ورته خپله خندا نشو قابو کولای.
ستاسې غږ بايد د ښه آهنګ ترڅنګ له هرډول ځانګري حالت څخه پاک وي. ستاسې غږ بايد داسې چمتو وي چې په هره بڼه چې لازمه وي په هر پروګرام او هر رول کې چې وئ نو سم او مناسب حالت ورکړئ.

۷ - د ويلو په چټکوالي (سرعت) کې تغير:

تاسې چې کله ديو متن په لوستلو بوخت ياست، ددې لپاره چې اوريدونکی زيات ځانته راکاږئ او هرڅومره يې زيات په ذهن په کې نفوذ وکړئ او دليکوال پيغام ترټولو په سمه بڼه وررورسوئ بايد لکه يو بالرين هسې عمل وکړئ.
بالرين پخپله ځانګړې محدوده کې کله په خپله شاوخوا څرخي، کله منډې وهي، کله دريږي، کله هوا ته پورته کيږي او په همداسې حالاتو کې خپل هنرونه ننداري ته ږدي چې په ټول کې ښکلي او په زړه پورې ننداره وړاندې کوي.
حيرانيږئ مه، زه نه وايم چې تاسې د متن دلوستلو په وخت هوا ته پورته شئ يا په خپل شاو خوا وڅرخيږئ يا هم خپلې پښې تر اوږه واړوئ تاسې دخوځښت په ځای ويوکئ او غونډله لرئ او دخپل اوريدونکي د راکاږلو لپاره اړياست چې کله يې وځغلوئ کله يې کرار کړئ کله يې له معمولي نه هم کرار ولولئ.
تاسې په خپل ورځني ژوند کې په طبيعي ډول دا موضوع رعايتوئ. کله چې غوسه وئ او دعوا کوئ په چټکئ سره خبرې کوئ او په لوړ آواز غږيږئ او کله چې غواړئ يو ماشوم ته نصيحت وکړئ نو په شمير خبرې کوئ او په آرامه توکه...
لاندې عبارت ژر ژر او يوډول ولولئ:
کله چې له دغه پياوړي وياند څخه پوښتنه وشوه چې د وياند مهمه دنده څه ده؟ ځواب يې ورکړ: اوريدونکي ته د ليکوال د افکارو په ښه توګه ليږدونه.
اوس نوموړی عبارت بيا ځلې ولولئ خو وروستی غونډله آرامه او په شمير بيان کړئ:

کله چې له دغه پیاوړي ویاند څخه پوښتنه وشوه چې د ویاند مهمه دنده څه ده ؟ ځواب یې ورکړ: اوریدونکي ته د لیکوال د افکارو په ښه توګه لیږدونه.
اوس فکر وکړئ چې کوم ځل ستاسې لپاره قانع کوونکی وو.

تاسې دخبرو په چټکوالي کې دتغیر په وسیله چې دا هم په خپله یو ډول ټینګار دی کولای شئ مهم ټکي پیاوړي وښایاست او د اوریدونکي په ذهن کې یې ښه ځای په ځای کړای شئ او همدا خبره ده چې ستاسې د دندې یوه برخه یعني په ښه توګه تر اوریدونکي پورې د لیکوال دافکارو ورسول به مو ادا کړې وي.
یادونه کوم چې په په مهم غونډلو او ویوکو ټینګار یو هم په خپله د سرعت تغیر دی.
دریتم دا تغیر د فیلم په موسیقۍ کې هم شته دی ، تاسې یوه د ښار او تیښتې صحنه او بله د سمندر په غاړه د یوې غمجنې جینۍ د قدم وهلو صحنې په یاد کړئ.

اتم:
دغږلوړول او ټیټول:

دغږلوړول او ټیټول بې له شکه ستاسې په غږ کې اغیز لري. تاسې ټول متنونه او ټول شعرونه هسې نه شئ لوستلای لکه یوه ګاډۍ چې په هموار سړک په داسې حال کې چې ګاډیوان یې هم خوب وړی وي په یوډول ولولئ. هماغه ډول چې په ځینو ویوکو او غونډلو ټینګار پکار دی ، دغږ تغیر هم له شک پرته اړین دی .
ستاسو غږ باید د اوریدونکي په وجود کې اغیز وکړي. اوریدونکی باید قدم په قدم په تاسې پسې لاړ شي. په متن کې د موجودو خندګانو سره وخاندي او په خپګانونو یې خپه سي . ستاسې له متن او لوستونکي مضمون سره باید اوږه په اوږه روان وي او هرڅه چې ستاسې په متن کې تیریږي هغه هم حس کړي.
دا ستاسې دنده ده چې لکه یو هنرمند بې روحه کلماتو ته روح وبخښئ او هغه په ژوندئ توګه د اوریدونکي د غوږونو له لارې تر هغوی ورسوئ.
راځئ بیا هم له خپل ټیپ څخه کار واخلئ دا لاندې غونډله په یوډول ولولئ.

ددې پـه انتظـار چې څوک وړپرانیـزي او مالـه دې بلاوژغـوري دوره ترځنـګ مـې سـترګې کلکې پټې نیولې وې. چې ناڅاپه ورد کوڅې د شر او شور په غږونو پرانستل شو او سترګې مې وغړولې چې نه هم بلاوه او نه هم د سپینو جامو اروا .⁶

نه ، نه ټایپ مه بندوه ، داځل همدا غونډله راواخله او داځل یې داسې ولوله چې هغه لمړئ برخه یې په ویریدلي غږ ولوله او دوهمه برخه داسې ولوله لکه چې ته هم لـه هماغسې وخت سره مخ شوی یې ، یوځل ویریدلی یې او بیاد نجات میندلئ دی.
تاسې په دې برخه کې ډیرې کیسې ولولئ ډیربیلابیل متنونه ولولئ ترڅو بریالي شئ چې د اوریـدونکي احسـاسـات هم خپـل کـړئ ، پـدې وتـوانیږئ هغـه څـه چې تاسـې وایاسـت هغـه اوریدونکی هم حس کړي ترڅو په ښه توګه دلیکوال لیکلي تراوریدونکي پوره ورسـولای سئ.

نهم:

له هرې مهمې خبرې وروسته ځنډ کول:

کله چې غواړئ یوه مهمـه غونډلـه یا عبـارت ولـولئ ، او ددې لپـاره چې لمړئ جملـه مـو لـه راتلونکې جملې سره ونه نښلي لږ ځنډ وکړئ.
خپل اوریدونکی وپوهوئ چې غواړئ یوه مهمه جمله ووایاست ، اوریدونکی داسې چمتو کړئ او داسې یې لیـوال کـړئ چې پخوانئ خبره یې پـه ذهـن کې پـاتې ده او چمتـو دی چې ستاسې راتلونکې جمله هم په ډیره لیوالتیا واوري او په ذهن کې یې ښه پاتې شي.
همدارنګه کله چې مو خپله مهمه خبره وکړه نو بیا لږ شانته ځنډ وکړئ ترڅو مو خپلې مهمې جملې ته چې غوښتل مو بیان یې کړئ بشپړه خپلواکي مـو ورکـړې وي او دافرصت بـه داهـم وکولای شي چې هغه جملې او خبرې یې تولې په ښه توګه په ذهن کې پاتې شي ، او پـدې بـه هم وپوهیږي چې ستاسې دا خبره یعنې ستاسې هغه مهمه خبره چې غوښتل مو پـه ښـه توګـه یې وروسوئ جلا وه او دا مخکې وروسته ځنډ هم د همدې جملې لپاره وو ، پداسې حال کې چې هرې خبرې مو شاید ځانګړې معنی او موخه درلوده.

---

⁶ عبدالله الهام هندي خالونه لنډې کیسې ټولګه د پیریان د لنډې کیسې یوه برخه

مثلاً تاسې غواړئ چې خپلو هیوادوالو ته یوه مهمه خبره وکړئ او مهم مطلب وړاندې کړئ نو داسې پیل وکړئ:
ګرانو هیوادوالو !...
دلته لږ ځنډ وکړئ ترڅو اوریدونکی مو خبرو ته تلوسه پیدا کړي. دوام ورکړئ:
نن زموږ په تاریخ کې یوه له ویاړونو ډکه ورځ ده...
لدې ځنډ سره اوریدونکی نور هم لیواله کیږي او نوره یې هم ستاسې دراتلونکو خبرو لپاره تنده او تلوسه زیاتیږي.
نن هغه ورځ ده چې زموږ هغه پلرونو او نیکونو چې نن یې هم زموږ په رګونو کې وینې بهیږي دهغوی وینې په جوش راغلي دي...
تاسې نور اړنه یاست چې دهرې جملې په اول او آخر کې بیا بیا ځنډونه وکړئ بلکې په خپله پوهیږئ چې نور نو باید مطلب ته په کومه لهجه دوام ورکړم او بې له ځنډه خپلې راتلونکې خبرې پسې وغزوئ.
پام مو وي ځینې وخت چې دکومې ملي ورځې په اړه خبرې کوئ یاهم کومه مهمه مسله وي او تاسې یې په اړه راپور وړاندې کوئ یاهم مقدمه لولئ چې خبرې درنه په چیغو بدلې نشي اوریدونکئ له ویرې خپله راډیو بنده نه کړي دا چاره پخوا زیاته وه او اوس یوائې په ملي راډیو ټلویزیون کې دوام لري چې هغه داړتیا په خاطر ده.
په هرحال دا جهادي راډیوګانو او هغه کسانو چې غوښتل به یې دخلکو له احساساتو کار واخلي هغوی به په راډیوګانو کې چیغې وهلو ته مخه کړه اوس هم زه په یوه راډیو کې یو ویاند پیژنم چې کله به زه ورسره ستوډیو ته لاړم نوزه به یې له قوارې څخه ویریدلم داسې به یې له دې جملو سره پهلواني کوله.
زموږ په ملي راډیو ټلویزیون کې ځینې پخواني ویندویان شته چې په دې چاره کې ډیر وتلي دي او کولای شي هان په رګونو کې وینې په ځوښ راولي چې دا ډیر لوی هنر دی ، خو باید پام وکړو یوځل بیا یادونه کوم چې خبرې رانه چیغې نشي او خپل اوریدونکی ونه ویروو.
دالاندې شعر ولولئ چې تاسې یې څرنګه لولئ:
البته د استاد ناشناس دویلو طرز پریږدئ هغه له یاده وباسئ داسې حس کړئ لکه چې د خپل اولسمشر او نورو وطنوالو په وړاندې له ستیج څخه دراډیو اوریدونکو ته وینا کوئ:
زماقندهاره !... دزمرو وطنه
زمادسرکشو پښتنو وطنه.

ځومره یاغي یې !... صدقه د سمه
زما د سرکشو توریالو وطنه.

همداسې جملې او همداسې مطالب او همداسې شعرونه راټول کړئ او بیا د رسره ټیپ هم کیږدئ هله یې ځوځله ثبت او واورئ د هرځل په نسبت بل په احساساتي او ځنډ مراعات کړئ چې څرنګه کیږي.

د غږ متانت:

خپله به مو هم ډیر خلک لیدلي وي ، ځینې خلک دي ډیرې ژر ژر خبرې کوي ، حتی شونډې یې سره نه شئ بیلولای چې اوس یې شونډې وتړل سوې که پرانستل سوې. ځینې خلک به مو لیدلي وي اوږدې اوږدې خبرې کوي او هرې بلې خبرې ته به یې انتظار باسئ.
دلته یو څه غواړم ووایم هغه دا چې یوه ورځ یوه غونډه وه ډیر خبریالان راغلي وو ، یو چارواکي خبرې کولې ډیرې آرامې خبرې یې کولې له هرې خبرې وروسته به یې یوه دمه کوله بیا به یې بله خبره کوله. په پای کې ترې د غونډې ویاند مننه وکړه ویل یې ډیره مننه چې خپلې عالمانه او ګټورې خبرې مو ګډونوالو ته واورولې ، زما د څنګ خبریال سره ونبوریده ماته په غوږ شو ویل یې له موږ څخه مننه چې دا درې درې متره خبرو ته مو یې غوږ ونیولو ، یو عالم باید په متانت سره خبرې وکړي ترڅو د درک وړ وي.
تاسې هم باید که کار مووینده ویې هم نه وي باید متانت ولرئ ، جملې او عبارتونه ستاسې په واک کې دي کولای سئ لکه توپ هسې یې پورته پورته کړئ او چټک چټک پرې تیر سئ کولای سئ آرامې یې ولولئ ډیرې آرامې یې ولولئ او کولای شئ چې په متانت سره یې په مناسبه توګه ولولئ او ښکلې لهجه او آهنګ ورکړئ .
تاسې ولې دیو متن دژر ژر لوستلو لپاره بیړه کوئ ؟ او یا هم د څلور بیته شعر لپاره دومره پس پس کوئ خپل کلام ته مو شخیصت او مقام وبخښئ ، پریږدئ چې ستاسې خبرې د اوریدونکي تحسین او پام ځانته راوګرځوي.
هماغه ډول چې خپل زوی یا خپل کشر ورور مو په پام کې وي چې درونډ خوی ولري او ډیره مینه ناک وي هماغه راز مو خپل غږ ته هم پام وکړئ او ښه یې نازوئ. ستاسې غږ ستاسې د شخصیت او بلد تیا ښود نه کوي. خلک هم د همدې غږ په وسیله پیژني او که هغه د چاخبره

پروپیشنل ویاند وئ نو ژوند به مو دهمدې ویندویۍ په وسیله تیریږي ، نوولې یې باید ونه روزئ.
پخوا یوه ورځ په کور کې ناست وم راډیو مې نیولې وه ، ویاند د کاروان صیب یو ډیر ښه شعر غوره کړئ وو ، زه هغه وخت په لیسه کې وم نه په ویندویۍ پوهیدم او نه هغه وخت ددې ځیزونو وخت وو. شعر ډیر ښکلی شعر وو ، خو کله چې یې لمړئ فرد ختم شو نو ویاند په پس پس پیل وکړ راتلونکی بیت یې ددې لپاره چې بیا پکې تیروتنه ونه کړي هغه یې یو ځل له ځانه سره ولوست خو زه ښه پرې پوه شوم او راتلونکي بیت اوریدلو ته مې یې نوره لیوالتیا نه درلوده خو کله چې یې په بیت لوستلو پیل وکړ باور وکړئ چې له ډیرې غوسې مې راډیو بنده کړه ، ځکه کوم منظور چې د شاعر وو هغه یې یوور بلې خوا ته سره گډوډ یې کړ له بلې خوا یې غږ داسې بې متانته او بې خوږو وو چې تابه ویل په کومه کوځه کې ولاړ دی او له ځانه سره هغه د چاخبره بابولالې وایي.
که داځینې سپارښتنې مو په نظر کې وي او له خپل غږ سره هم ډیر کوښښ وکړئ ویې روزئ نو د خپل غږ له متانت سره به مو مرسته کړې وي.
خو ... ریښتیا مطالعه او تمرین هیڅکله له یاده مه باسئ.
او په پای کې به یوه بله یادونه هم وکړم هغه دا چې گورئ پام مو وي اوریدونکی یوا ځې په دوه وختونو کې غواړي چې جمله بیا واوري یو دا چې په مفهوم پوه نشي بل دا چې خبره ډیره پرې خوږه ولگي.
نور خپله پوهیږې.

دریمه برخه:

دمتنونو ډلبندي

ټول متنونه چې له راډیو یا ټلویزیون څخه خپریږي ، باید یو اځې یو و یاند ونه لولي ښایي ځینې داسې متنونه وي چې که ښځینه ویانده یې لولي داوریدونکي یا لیدونکي خوښ نشي یاهم داسې متنونه وي چې که نارینه یې لولي ښایي له سره هغه دچاخبره شرم وي.
پخوا هم وویل شول ځینې متنونه لکه خندني ، ټراجیډي ، سیاسي ، ټولنیز او یانور هریوځانګړې لهجه او دویلو طرز ته اړتیا لري. چې په خواشینئ سره به ووایو زموږ په راډیوګانو او ټلویزیونونو کې بس ټول متنونه یوکس یایو ویاندیاویانده لولي او توپیر ورته نه لري.
خو دې ټکي ته باید پروډیوسران او جوړوونکي ډیر ځیر وي چې ښایي دداسې بې غورئ پایله سخته وي او اوریدونکي یالیدونکي له لاسه ورکړي.
ایرانی لیکوال حسن شیدا متنونه په درې ډوله ویشي:
۱ نارینه متنونه
۲ ښځینه متنونه
۳ خنثی متنونه
خو کېدای شي پدې درې ډولونو ځینې نور ډولونه لکه ماشومانه او ګډ متنونه هم زیات شي چې ددغه متنونو په نظر کې نیول هم ډیر اړین او زموږ په راډیو ټلویزیون کې ورته له سره پام نه کیږي.
ځینې شعرونه شته چې سړی فکر کوي چې یو اځې یې له اکبر ایازي[7] څخه واوري نو خوند به ترې اخلي لکه دکاروان ، جهاني او یانورو تکړه شاعرانو شعرونه ، خو ځینې وخت که هماغه شعر ښځینه ویاندې ته ورکړل شي ښایي له هغه هم ډیرخوند واخلو.

[7] دافغانستان د راډیوټلویزیون تکړه او وتلی ویاند چې اوس په آزادی راډیوکې کار کوي.

دکاروان صیب هماغه شعر چې درانه ایازي صیب ویلی دی (هغه دنګه جینئ) که ښځینه ویانده یې ولولي ښایي پرې وهم خاندو مګرځینې شعرونه که بیا نارینه ویاند ووایي هم همداسې ، ځکه یو خو له سره نارینه او ښځینه احساسات توپیر لري بل غږ له هرڅه زیات دشعر په اغیز کې رول لوبوي.
په نثر کې هم باید په بشپړه توګه دا څیزونه مراعات شي ، یوازې شعر هم شرط ندی ، کله کله زموږ په راډیو ټلویزیون کې داسې هم شوي دي چې ښځې ته هیڅ ونډه نه ده ورکړل شوې او حتی په هغه پروګرامونو کې چې دښځینه وو لپاره خپریږي هم نارینه ویندویي کوي چې دا دپروګرام په اغیز کې کمی راولي.
یاهم ځینې وخت داسې شي لکه د آزادئ راډیو یو پروګرام چې نه پوهیږم اوس به خپریږي کنه (دستورو سیند) واقعاً ښه پروګرام وو ، ډیرو درنو او تکړه خویندو چلاوه ، واقعاً ښه شعرونه یې ټاکل او ښکلي به یې لوستل ، خو کله کله به داسې شعرونه پکې خپاره شول چې نارینه ویاند ته به یې اړتیا درلوده ، خو دهغوی ډیرو هڅو او ښه نیت پدې پرده اچولې وه خو باید په راتلونکي کې دغه څیزونو ته ډیر پام وشي.
دنثر برخه هم داسې ده ځینې متنونه شته چې باید ښځینه ویانده یې ولولي او د نارینه په ویاندئ سره خپل خوند له لاسه ورکوي ، یاهم سرچپه.
دماشومانو کوم پروګرامونه چې دي باید ویاند دماشومانو په ژبه خبرې وکړي دماشومانو د احساساتو په ژبه خبرې وکړي.
که څه هم تراوسه زموږ په ټلویزیونونو او راډیوګانو کې دماشومانو لپاره پروګرامونه کم دي خو کوم چې شته هم دي د ویندویۍ کیفیت یې کمزوری دی ، د دغه پروګرامونو ویندویان باید داسې خبرې وکړي لکه دماشومان نازک او خواږه احساسات ، لکه دهغوی په ژبه د ښېګڼا کیسې.
خو زموږ ویندویان داسې خبرې ورته کوي ته به وایې چې ښه لوی لوی ګمراهان یې پروګرام ګوري او دوی ورته لارښونه کوي ، کله هم په تیزئ خبرې کوي کله یې هغه موسکند لحن له یاده وتلی وي کله هم پیچلي کلمات کاروي. چې ماشومان ښایي په هغه کلماتو له سره ونه پوهیږي یا به هم له مور او پلار نه مرسته غواړي.
یوه ورځ دسلام وطندار پروګرام خپریده ، دماشومانو لپاره وو ، زما دیوملګري کوچنی زوی هم ورته ناست وو ، ښه ورته ځیر وو ، هره خبره یې دزړه په غوږونو اوریده ، په راډیو کې دماشومانو په اړه خبرې کېدې ، خو کله به چې ماشوم ټنډه تروه کړه (غوسه به ورغله)

نو زه به راډیو ته ځیر شوم ویاند به چې کله لږ سخته کلمه وکاروله هغه ته به غوسه ورغله او کله به چې ویاند وویل چې ګلونو ماشومانو یا... نو ماشوم به موسک شو.
همدارنګه ځوکسیز متنونه ځیني متنونه دي چې ځوکسان یې لوستلای شي، مثلاً د کیسو غوندې متنونه چې راوي هم پکې وي او د کیسو یو یادوه کرکټرونه هم.
یاهم کومه ژباړه وي لکه ګردي میزونه چې باید بیلابیل غږونه پکې وي. یاهم نور داسې پروګرامونه چې د ځوکسانو د خولې ویلې څیزونه پکې لوستل کیږي.
خنثی متنونه هم ډیر دي ځیني داسې متنونه شته چې که یې نارینه ولولي او که ښځینه په اغیز کې یې توپیر نه راځي هماغه یو قسم اغیز کوي چې پدې ډول متنونو کې بیا د پروګرامونو جوړونکي اړ ندي چې ښځینه او نارینه ویندویان دواړه پیدا کړي.

دغږ تناسب:
په هرډول متن کې د غږ تناسب ته اړتیا شته، که تاسې نارینه متن لولئ که ښځینه، ماشومانه یاهم ټولیز نو باید د خپل غږ تناسب مو په پام کې وي.
دې ته مو باید پام وي چې ستاسې غږ باید له پروګرام سره مناسب وي، ځیني وختونه لکه په ځینو ډرامو کې تاسې کولای شی غږ نری یا غټ کړی خو کله چې سیاسی یا اقتصادي متن لولی څرنګه کولای شئ غږ بدل کړئ.
داسې هم مه انګیرئ چې تاسې دومره هنرمند یاستئ چې په یو پروګرام کې ددومره ستر کار تر وودە ووتلای شئ.
کیدای شي تاسې په څو بیلابیلو پروګرامونو کې د کارپوه په توګه نظر ورکړای شئ، نقد وکړئ مګر نشئ کولای په ټولو پروګرامونو کې یو ډول ویندویي وکړائ شئ.
او بالاخره دا چې خپل ځای او خپل غږ وساتئ داسې مه کوی چې کله اوریدونکی یا لیدونکی وو ایي: فلانی ښه ویاند دی خو کاشکي چې ځان یې نه وای هرکاره کړی.
چې دلته هماغه ټکو ته دقت پکار دی چې باید ښځینه او نارینه متنونه بیل او په خپل ځای ولوستل شي، ماشومانه متنونه په خپل ځای، خپله لهجه، لحن، طرز او خپله چټکئ سره ولوستل شي او ټولیز هم په خپل.

ښه ليږد :

که څه هم پدې اړه پخوا بحث وشو چې تاسې باید په هغه کچه چې اړینه ده دلیکوال مطلب تر اوریدونکي یا لوستونکي پورې ورسوئ ، خو دلته یو څو ټکي زیاتول غواړم.
په هرپروګرام یاهرهغه څه کې چې تاسې یې داوریدونکي یا لوستونکي په وړاندې ږدئ څو کسانو کار کړئ او زیار یې ایستلی دی ، څیړونکي ، لیکوال ، ایډیټر پروډیسر ، کمره مین او یاهم تخنیکرانو او نورو کسانو خو اوریدونکی یا لیدونکی یواځې تاسې پیژني هغه خبر ندی چې ددغه پروګرام ، طنز ، خبر ... دمتن لپاره چاڅیړنه کړې ده چا لیکلی دی چا ایډیټ کړی دی ؟ هغه یواځې پوهیږي چې داپروګرام فلاني وړاندې کړ فلانئ راډیو فلاني ټلویزیون وړاندې کړ ، خو تاسې باید په متن دومره تسلط ولرئ او دومره ښه پروګرام وړاندې کړئ چې اوریدونکی فکر وکړي چې تاسې خپله دمتن څیړونکی هم یاست لیکونکی او نور ټول تاسې خپله یاست.
کله چې څوک یو ښکلی ګل ګوري نو وايي چې به به عجب ښه ګل دی ؟ نه وايي چې عجبه ښه خاوره ده ؟ عجب ښه باغوان دی ؟ عجب ښه لمر دی ؟ عجبې ښې اوبه دي ؟ او ... تاسې هم هڅه وکړئ چې اوریدونکی یا کتونکی ووايي چې عجب ښه پروګرام دی او تاسې باید وځلیږئ.
بې شکه تاسې یاست چې د څیړونکي ، لیکوال ، ایډیټر او نورو ابرو ساتئ او داټول په ډیر تمرین او مطالعه سره شوني دي ، تاسې چې کله کوم پروګرام وړاندې کوئ وړاندې باید دهغه له لیکوال او پروډیوسر سره خبرې وکړئ دپروګرام په اړه کافي معلومات ترلاسه کړئ
.
تاسې چې کله یو خبر لولئ یا کومه سیاسی پیښه یاکوم بل پروګرام وړاندې کوئ اوریدونکی باید فکر وکړي چې ګواکې خپله تاسې تللي یاست هغه پېښه مو په خپلو سترګو لیدلې ده (تاسې باید خبر ورکړئ ، نه دا چې یواځې خبر ولولئ) .
کله چې یو خبر لولئ باید داسې یې ولولئ لکه چې تاسې په خپلو سترګو پېښه له نږدې لیدلې ده ، ځیرلې موده او غور مو پرې کړئ بیایې له اوریدونکو سره شریکوئ ، که کومه سیاسي پیښه یا تبصره لولئ باید داسې یې ولولئ لکه یو ښه کارپوه چې خبرې کوي.
همدارنګه خندني او ټراژیجیډي متنونه ، تاسې که له طنز سره پوره بلد نه وئ ، یایې په اړه معلومات ونه لرئ یامو چېرته نه وي لوستي ښايي تاسې په هغې کې ناکام شئ.

که تاسې له طنز سره نه وئ آشنا ، دهغه له نازکو ټکو سره له خندنیو کلمو سره او پدې برخه کې مو تمرنین نه وي درلودلئ نو وبه نشئ کولای څرنګه چې بایده ده هغه ډول به تراوریدونکي پورې مطلب ورسوئ .

څلورمه برخه :

ويندويي په ټلويزيون کې:

تاسې به فکر کوئ چې په ټلويزيون کې ويندويي ستونزمنه ده ، خو نه داسې نه ده په تيره بيا اوس چې امکانات زيات شوي دي ، که څه هم چې د تصوير د ثبت ، د حرکاتو د کنټرول ، د څيرې د حالت او د کمرو د ځای په ځای کيدلو او نورو لاملونو له کبله په ټلويزيون کې د پروګرام ترسره کول يو څه ګران دي خو داهم بايد له ياده ونه باسو چې د ټلويزيون کتونکی سربيره پردې چې غوږونه يې کار کوي سترګې يې هم کار کوي ، په همدې خاطر ستاسو د غږ تغير ، د کاغذ کړپ کړوپ او حتی ستاسې د ټوخي غږ کېدای شي د هغه پام جلب نکړي په داسې حال کې چې د راډيو د اوريدونکي ټول پام په غوږ کې تاسې ته متوجه وي.
په ټلويژني پروګرامونو کې د نور او تصويري لوبو ياهم د کامپيوتري ځلاوو ، دعکس او سلايډ او ليکنو د ښودلو له کبله ياهم د باران داوريدلو اود دود د پيداکولو په څير له نورو تدابيرو څخه په استفادې سره کېدای شي چې د ليدونکي پام ستاسو له غږ څخه بل خوا واوړي. خو په راډيو کې هرڅه په غږ پورې تړلي دي.
دا چې د تلويزيون ليدونکی تاسې نه ويني نو ډير وخت ستاسې د کلمو په صحيح تکرار يا هم د کاغذ او چوکۍ په غږونو هغه د چاخبره سترګې پټوي او کله خوهم له سره د وياند د غږ بدوالي ته هم نه متوجه کيږي.
چې په خواشينۍ سره به وو ايو زموږ په ټلويزيونونو کې هم يو اځې همدې ټکي ته پام شوی او د ټلويزيون وياند نو جوړ شوی دی يو هنرمند او د هندي فلمونو هلک.
کله چې د ټلويزيون لپاره کوم وياند استخداميږي نو بايد سربيره پردې چې غږ ته يې پوره پوره پاملرنه اړينه ده بلکې د څيرې حالت ، د غړو حرکاتو او د سترګو د ليدلو قسم ته يې هم بايد ډيره پاملرنه وشي.
د راډيو د وياند د پروجکټورونو له روښانيئ سره سروکار نشته او تل اړهم ندی چې سر له ليکنې پورته کړي او کمرې ته وګوري او ياهم ځينې جملې له يادو ذده کړي.

همدارنګه د راډیو ویاند یوه دا آسانتیا هم لري چې د جامو خرابوالی یې د کار خنډ نه کیږي او زړه به یې له جامو سره نه وي کښاله چې له ځان سره وو ایي اخ جامې مې غیر منظمې نه وي ویښتان مې جوړ وي او د کمرې په انتخاب کې سهوه نسم یا هم د ځینو خبرونه لیدونه او یانورې جملې اشتباه یاد ته ونه سپارم.
ځکه نو ویلی شو چې د راډیوویاند یوائې غږ او بس ، هغه اړ دی یوائې خپل غږ وروزي او د خپل غږ د ښه والي لپاره هڅه وکړي ، او خپل ټول ذده په خپل غږ کې وکاروي ځکه چې د اوریدونکي له ځیر غوږونو څخه د تیښتې هیڅ بله لاره نلري.
د راډیو د ویاند یو ځنډ اوریدونکی دومره غوسه کوي چې راډیو بندوي ، یو وړوکی ټوخی یې په اوریدونکي داسې بده اغیزه کوي لکه یو بم د کاغذ غږ یې لکه اره د اوریدونکي په اعصابو کې ګرځي.
خو په ټلویزیون کې ډیرخه توپیر لري چې د هغه لپاره په لاندې بحثونو کې د روښانولو هڅه کوو:

لمړی: د پروګرامونو ډلبندي

دلته هم هماغه د متن بحث ډیر مطرح دی ، څرنګه چې متنونه په ښځینه ، نارینه ، ماشومانه او ټولیز ویشلای شو همدغه ډول پروګرامونه هم ویشلی شو.
مثلاً که تاسې له تلویزیون څخه یا هم له راډیو څخه د پهلوانئ دلوبو یو رپوټ اورئ او یوه نازکه جینئ یې وړاندې کوي ، کله چې صحنه هیجاني کیږي او پهلوان خپل ټول زور کوي هغه جینئ به څرنګه وکولای شي په خپل نازک غږ داسې درنې خبرې وکړي که یې کوي هم ستاسې به پرې خندا رانه شي؟
یا هم ناڅاپه د ټلویزیون په پرده یو بریتو سړی ښکاره شي او وو ایي چې غواړي ښځو ته اوبدل ور ذده کړي ، او یوه ښه لویه او سپنیزه میله یې هم په لاس کې وي پرې وبه نه خاندئ ؟
یا هم د خبرونو په مهال یو اووه اته کلن ماشوم راشي د لویانو په پروګرام کې د کمرې مخ ته کیني او سیاسی او اقتصادي خبرونه ولولي که څه هم دویندویې ټول اصلونه مراعات کړي ، په ښه لهجه ، مناسب لحن او د جملو مکثونه او هرڅه په ښه توګه مراعات کړي خو بیا هم تاسې به یې په خبرونو باور وکړئ که څه هم ټول دقیق وي ؟

خو نه تاسې د پهلوانئ له لوبو څخه د راپور لپاره مناسبې څيرې او مناسب غږ ته اړتيا لرئ ، د پخلي او اوبدلو د پروګرام لپاره هم مناسبو څيرو او غږونو ته اړتيا لرئ ، د خبرونو او نورو پروګرامونو لپاره هم همداسې.
کله چې ليدونکی له تاسې څخه راپور اوري بايد ستاسې د متن ليکوال يې له ياده ووځي اوريدونکی او ليدونکی بايد تصور وکړي چې هغه څه چې تاسې يې وايې ستاسې د خپلې څيړنې او فکر حاصل دی.
پس پام مو وي چې هرڅه هم مسولينو او پروډيوسرانو ته مه سپارئ ، او دې ټکو ته بايد پروډيوسران هم په جدي توګه پام وکړي.

دوهم : د څيرې تناسب

تاسې بايد هڅه وکړئ د يو پښتون او يو افغان په توګه هغو کسانو ته چې ستاسې پروګرام ګوري او اوري وښاياست چې تاسې له پښتنو سيمو او افغانستانه خبرې کوئ او افغانان ياست ، پام مو وي هغه کسان چې ستاسې پروګرام ګوري هغه ټول له امريکا څخه ندي راغلي او نه يې هم له هغو او د هغوی له جامو سره دومره مينه لري لکه تاسې يې چې لرئ.
کله چې ستاسې پروګرام پښتانه او افغانان ګوري تاسې بايد لکه يو افغان او پښتون وئ ترڅو هغوی موخپل وبولي او د پردي په سترګه درته ونه ګوري ، دا د هغوی په واک کې دي چې بل ټلويژن ونيسي او خبرونه يې واوري ، ښايي ستاسې له دې پردي توبه يې ښه رانه شي
.
او که چيرې تاسې د يو کلتوري يا دوديز پروګرام په اړه خبرې کوئ او جامې مو افغاني او پښتني نه وي هسې مثال به ولري لکه د هغه چا نصيحت چې خپله پرې عمل نه کوي او دا جوته شوې ده چې هغه بيا اغيز هم نه لري.
خو په هرحال تاسې بايد خپل موډ په ښه توګه سم کړئ مثلاً : مخ ، سن ، رنګ ، د ويښتانو ډول ، مزي توب (چاقي) ډنګروالی او نور ...

دريم:
جامه مو بايد له پروګرام سره سمه وي:

ویلای شو چې هر پروګرام ځانګړې جامې غواړي. یا په بل عبارت هرویاند باید له خپل اړوند پروګرام سره سمې جامې واغوندي.
مثلاً: د خبرونو ویاند رسمي جامه، دکلتوري پروګرام چلوونکی ملي او ځایي جامه، د سپورټ چلوونکی آزاده او سپورټي جامه او نور... ولري.
که د ډاکټرئ د پروګرام چلوونکی چې خلکو د ځینو ناروغیو درملونه په ګوته کوي له خپل واسکټ او ګوشئ سره ښکاره شي نو ښه به نه وي؟.
حتی که شوني وي چې بک ګرونډ صحنې هم مناسبې وي مثلاً که یو ډاکټر په یو روغتون یا درملتون کې خپل پروګرام جوړ کړي او هلته خپلو لیدونکو ته درملونه وښايي او د سپورټ د پروګرام چلوونکی له یولوبغالي څخه څومره به ښه وي او لیدونکی به یې تر پخوا زیات پروګرام وګوري او وبه یې مني.

خلورم:

د پروګرام له وخت سره سمې جامې:

ډیرکله ما په خپلو تلویزیونونو کې لیدلي دي چې حتی په اوړي کې یې دژمي جامې اچولې دي په داسې حال کې چې پروګرام هم په اوړي کې ثبت شوی دی او په اوړي کې دادي خپریږي او یا هم په ژمي کې د اوړي جامې اچوي.
پام مو وي چې ستاسې د پروګرام لیدونکي هغه مهال ستاسې پروګرام ګوري چې له تلویزیون څخه خپریږي او پروګرام هغه مهال له تلویزیون څخه خپریږي چې پروډیوسر او مسولین یې وخت مناسب وبولي.
که یو پروګرام په زمري (اسد) میاشت کې ثبت شوی دی او خپریږي د جدي په میاشت کې نو لیدنکی به څه احساس ولري ستاسې هغه جامې چې ګوري او د کور نه بهر واوري اویخ ګوري، دا همداسې مثال لري لکه د تیرې اونۍ ورځپاڼه هغه څوک نن نه لولي که هرڅومره یې مطالب نه زړېدونکي وي ستاسې د پروګرام منځ پانګه به هم داسې وي چې نه به وي زړه شوې خو بیا هم اوریدونکی یې نه ګوري غواړي تازه تازه شیزونه وګوري.
د غه مسلې ته پام اړین دی چې په لیدونکو اغیز کوي او له تلویزیون څخه د نن ورځې د خیرې او نن ورځې د خبرونو په خپرېدلو کې هم مرسته کوي.

ستاسې د څیرې سمون:

ځيني وخت اړينه وي چې ستاسې په څيره کې خندا او موسکا وليدل شي ، خو ځينې وخت بيا موسکا بيخي هغه د چاخبره عيب وي ، مثلاً تاسې د يو ملي شخصيت د مړينې خبر لولئ او د ټلويزيون ټول کتونکي دومره اغيزمن شوي وي چې سترګې يې نمجنې شوې وي او تاسې د خبر په پای کې موسک شئ يا هم خبر په شوخه لهجه ولولئ نه يوازې به درنه ليدونکي خپه شي بلکه يوډول سپکاوئ ګڼل کيږي.
همداراز که يو دخوښئ او خندا خبر يا پروګرام وي تاسې تندی هغه د چاخبره ګونځې وي ترپايه مو څيره موسکا ونه ليدل شي اوريدونکی داسې احساس کوي لکه هيڅ چې يې نه وي ليدلي سربيره پدې دهغه زړه دهم مات کړ ، دهغه چازحمتونه چې ددغه پروګرام لپاره يې ايستلي وو هم په اوبو لاهو شول ، ځکه دا پروګرام يو تفريحي پروګرام وو او تاسې يوازې په کتلو او دخپلې څيرې په ډول سره دهغه ټول شور له منځه يوړ.
نو دهرپروګرام لپاره ځانګړې څيره ولرئ يا په بل عبارت په خوښئ خوښ شئ په غم کې غمجن.

دتوجه جلبول:
تاسې پرته لدې چې دکمرې په مخ کې مطلب يا متن لولئ تاسې دتلويزيون له لارې ډيرو خلکو په کورونو کې هم ياست ، دهغوی په کورونو کې له هغوی سره خبرې کوئ ، داسې مه کوئ چې خلک ستاسې له څيرې څخه ستړي شي ، يا يوډول کينئ او يوازې خوله وخوځوئ چې اوريدونکی آخر په خپل ځای کې تنګ شي زړه يې غواړي چې تاسې لږ وخوځيږئ.
ددې لپاره چې اوريدونکي مو پرينږدي او ترپايه درسره پاتې شي هسې حرکات ولرئ چې هغوی درته ځير شي تاسې يې له ياده ونه وځئ.
خوهسې هم مه کوئ چې هغه مو دمتن منځ پانګه له ياده وباسي او يوازې ستاسې د اداګانو سيل وکړي.

پنځمه برخه:

وروستئ سپارښتنې:

کله مو چې پورته سپارښتنې ټولې عملي کړې او نور نو چمتو یاست چې کار پیل کړئ نو ددې لپاره چې نور په کار پیل وکړئ دا څو سپارښتنې د وروستي یادښت په توګه په یاد وساتئ.

اول: په متن یا هغه څه چې وایاست باید تسلط ولرئ:

پدې اړه پخوا هم خبرې شوي دي خو دلته یو څه توپیر لري.
که تاسې یو اځې د یو مطلب ویاند یاست یعنې اړیاست متن ولولئ، ستاسې ټوله دنده د هغه سم لوستل دي. خو که د کوم پروګرام چلوونکی یاست چې په هغه کې د میلمه د شتون اړتیا وي، نوښه داده چې لږ ترلږه سلام او د پروګرام پیل او د پروګرام معرفي او د پرورګرام خدای پاماني درسره ولیکئ او یاد یې کړئ.
په متن یا هغه څه چې لولئ او وایاست ستاسې تسلط سل په سل کې اړین دی. په هغه څه سربیره چې وړاندې مو وویل او تاسې هم لږ تمرین وکړ او س وړاندې تردې چې د میکروفون ترشا کینئ په متن د تسلط لپاره لاندې ټکي هم په نظر کې ونیسئ:

الف: د لوستلو او لیکلي شوو ځیزونو ترمنځ د توپیر تشخیص

لیکوال هغه متن چې تاسې ته درکوي ښایي داسې جملې او کلمې یې پکې ځای کړې وي چې یو اځې لیکل کیږي او لوستل کیږي نه. مثلاً لیکوال لیکي: کومو مسلو ته چې پورته اشاره وشوه، یا هغه څه چې پورته ولیکل شول،.

داډول جملې لیکوال د لوستونکي لپاره کاروي نه ویاندد اوریدونکي لپاره.
ځینې وخت لیکوال په یو متن کې د یو څیز د توضیح او تشریح لپاره ځینې ضروري یادونې په قوس کې نیسي مثلاً:
افغانانو نننۍ له ویاړه ډکه ورځ (دخپلواکۍ ورځ)په داسې شرایطو کې ونمانځله چې دهیواد په ګوټ ګوټ کې ترهه ګرا قدمات دوام لري..
چې دلته لیکوال یو اځې یادونه کوي خو تاسې اړیاست چې متن وړاندې لدې چې ستوډیو ته یوسئ باید پوره پوره مو داڅیزونه سره سم کړي وي.

ب: نښې اینښودنې
دا په یاد ولرئ چې که غواړئ په متن ښه برلاسي وئ او زیات تسلط پرې ولرئ نو په متن کې نښې ولیکئ.
مثلاً د نقطو په اینښودلو ، ویرګل او سوالیې په څیرنښې کولای شي چې ستاسې په کار کې هم آساني راولي او هم تاسې وکولای شئ څرنګه چې وړاندې مو پرې غور کړئ په معنی مو یې ځان پوه کړئ هغسې پرې اوریدونکی هم پوه کړائ شئ.
کابو ټول باتجربه ویندویان ځان ته ځانګړې نښې لیکي ترڅو د متن د لوستلو په مهال یې په یاد وي چې مثلاً جمله څرنګه پیل کړي او یا یې څرنګه پای ته ورسوي او یا هم چېرته په کومو جملو ټینګار وکړي.
هغه نښې چې په متن کې یې ږدئ سرک ته ورته دي. تاسې که هرڅو په خپلو سالمو سترګو لاره وینئ خو بیاهم نښو نښانو ته اړتیا لرئ. ستاسې یوه وړه اشتباه د ټول پروګرام د ثبتیدا خنډ کیږي او څه شبېه به ځنډ کوئ بیا به شروع کوئ چې هله مو د غږ آهنګ هم تغیر کوي شاید هم چې لحن یا لهجه مو هم فرق وکړي ، چې داکار بیا په تلویزیون کې یو څه زیاتې ستونزې زیږولای شي.
حتماً په متن کې نښې ځان ته کیږدئ او پدې برخه کې له لیکوال او پروډیوسر څخه هم مرسته وغواړئ.

ج: نورې خبرتیاوې

دا هم ډېره ښه خبره ده چې په هغه څه په خبريدا سربيره چې په متن کې راغلي دي په نورو برخو کې هم خبر شئ ، دغه کار به له تاسې سره مرسته وکړي چې ترڅو هرڅومره ژر کولائ شئ په متن کې مسلط شئ.
ددغه خبرتياوو ترلاسه کول بيا په هغه پروګرامونو کې ډير اړين دی چې هلته بشپړ متن نشته او لکه مرکې ډيرې اړينې دي.
پدې برخه کې هغه ليکوال يا هغه څوک چې ورسره مرکه کيږي ښه معلومات درکولائ شي.

روغتيا او آرامښت:

کله چې ټاکل شوې وي پروګرام ثبت کړئ تاسې بايد داسې پلانونه وکړئ چې په ښه روغتيا او آرامښت سره ستوډيو ته لاړ شئ.
په ډاډ سره ويلی شو چې ستاسې ستړيا او غوسه په پروګرام اغيز کوي ، د ستړي ويانند غږ يا د هغه ويانند غږ چې زکام وي خپل اصلي حالت له لاسه ورکړی وي او د اوريدنکي دخوښې وړ غږ نه دی ،مګر دا چې تاسې وغواړئ د يو زکام ويانند رول ولوبوئ !
ځکه نو په تيره هغه ويندويان چې هره ورځ پروګرام لري بايد ښه صحت ولري او په بشپړه توګه آرام او هغه دڅاخبره عادي وي.
يوه تجربه هم داده چې له ويندويی وړاندې د يو يادوه ګيلاسونو نيمه ګرمو اوبو څښل هم ګټه لري.

دريم: مړښت او وړی توب:

تاسې بايد پوه شئ چې په څرنګه معده ښه کار کولی شئ ؟ زه فکر کوم چې په ډيره ډکه معده يا ډيره تشه ګېډه هم نشئ کولای په ښه توګه پروګرام وړاندې کړئ.
خپل ځان وازمويئ په دې اړه هم يوه بله تجربه داده چې وړاندې له دې چې د پروګرام ثبت ته لاړ شئ په اوبو کې لږ دليمو اوبه وڅښئ ترڅو چې حلق مو وچ نشي.

څلورم: مناسبې جامې:

د مناسبو جامو منظور هغه جامې دي چې تاسې پکې آرامه وئ ، تاسې څرنګه کولائ شئ چې له نرمې موسيقئ سره په ډيره آرامئ د رحمان بابا يو غزل ولولئ په داسې حال کې چې

په بوټونو کې مو پښې له میخ څخه ځوریږي او تاسې هم ورته نور طاقت نشئ راوړلای او ځان سره کشوئ ؟ !

پنځم: مناسب وخت
ځینې ویندویان باوري دي او دایې تجربه کړې ده چې له ماسپښین وروسته ویندویي د سهار له ویندویۍ څخه ډیره ښه ده یا دا چې هغه مهال غږ ډیر ښه آهنګ لري.
یا په بل عبارت هرڅومره چې د ویندویۍ کار له سهاره لیرې کیږي دومره ښه کار کولائ شو. ځینې هم وایې چې نه هسې نده خو بیا هم تاسې ځانونه وازمویئ.

شپږم: باید پاک او مرتب وو
ښایي تاسې فکر وکړئ چې نو په راډیو کې به دا پاکیزګي څه په درد وخوري ځکه چې هلته مو څوک نهویني یو اځې ته یې او تخنیکر نو که پاکې جامې ونه لرو څه پروا لري.
فرض کړئ مازیګر له اداري ووتلاست غواړئ چکر ووهئ که پاک وئ نو له دغه چکر څخه به ډیر خوند وانه خلئ ؟
کله چې ستاسې ماشوم یا میرمن پاکه او ښکلې درسته ناسته وي خوښ به نه وئ ؟
له دې به تیر شو موټر خو به ډیر ځغلوئ ، که په یو ککړ او هغه دچاخبره غورازه موټر کې ناست وئ ډیر به ښه احساس ولرئ که په پاک او ښکلي موټر کې ؟
که نور باور نه کوئ ورشئ له یو مستري او یوبل کارګر نه پوښتنه وکړئ چې کله یې جامې پاکې وي ښه په خوند کار نه کوي ؟
دا خو پریږده چې په تلویزیون کې پاکیزګي شرط ده ، بلکې په راډیو کې هم کله چې یو ویاند پاک وي ، ښه احساس لري په ښه احساس کار کوي او ښه خپله دنده اجرا کولئ شي تاسې به کله هغه رستورانت ته تللي یاست چې ډیر ښه روښانه وي ښه هوا ولري او ښه پاک وي هلته که ډیرې پیسې هم ورکړئ او خوراک یې هم څومره ډیر صفتي نه وي خو بیا به هم ښه احساس ولرئ همداسې ویندویي هم ده.
یو وخت کې مې د یو دوست په کور کې یو افغان ټلویزیون کتلو ، دهیواد یو ادیب چې په ښه معتبره رادیو کې هم کار کوي میلمه وو ، دهغه جامې که څه هم پاکې وې خو سمې یې نه وې اچولې او هغه څه چې یې لاندې اغوستي وو په غاړه کې بهر ښکاریدل ، که هرڅو به یې ښې

خبرې کولې خو زموږ يې له جامو سترګې نه اوښتلې او موږ ته يې زور راکاوه چې ولې يې جامې داسې وي.
که خپله يې هم فکر شي خپه به وي ، که دراډيو وياند هم وي جامې يې سمې نه وي يو قسم يې زړه هغه د چاخبره کښاله کيږي.
تاسې تراوسه په کوم ټلويزيون کې داسې وياند ليدلی دی چې د ډيرو سګرټو د څکلو يا ... له کبله يې غاښونه ژيړ وي ؟ خو نه به مو وي ليدلی پس تاسې هم نه غواړئ داسې وئ .
او دا له ياده مه باسئ چې تاسې د موډ او سمبل په توګه په ټولنه کې ارزښت لرئ موډ هم تاسې خپروئ او خلک له تاسې نه ذده کوي ، پس مثبت اوسيږئ.

اووم: دکار ځای هوا :

بې له شکه د ستوډيو يا دکار د ځای هوا هم ډير اغيز لري. ډيرئ ويندويان په ستوډيو ګانو کې په تيره کله چې پرې د ستوډيو د پروجکټورونو وړانګې هم لګيږي خولې کيږي په تيره بيا هم په اوړي کې چې بيا په هغه کچه چې لازمه ده ښه ويندويي نشي کولای.
همدارنګه ډير کله ساړه وي وياند اړ دی چې بخارئ ولري ، هلته که د هغه زنه لړزيږي نو بيا به يې ويندويي څه مزه ولري.
داټکی هم پروډيوسرانو ته داهميت وړ دی او هم خپله وياند ته.

اتم:آرامه ځای

که په چوکئ او دميزتر شا ويندويي ته کينئ نو پام مو وي چې په ښه توګه په متن تسلط ولرئ.
زما په ياد دي ډير داسې وختونه راغلي دي چې د ويندويئ په وخت به مې د چوکئ بدلولو ته اړتيا پيدا شوه ، ځکه په هغه چوکئ به نو شوم کيناستلای.
يابه هم ځينو چوکيو غچ غچ کاوه چې دغې مسلې به ډير راته کار ګران کړ ، خو په هرحال تاسې بايد ډير پام وکړئ وړاندې تر دې چې ويندويي پيل کړئ بايد هرڅه مو سم کړي وي.

نهم: په متن کې موسيقيو کې ته پام

هر کله چې یو پروګرام د اوریدلو لپاره چمتو کیږي نو موسیقۍ ورسره میکس کیږي یا پرې زیاتیږي چې که تاسې وړاندې له هغې موسیقۍ واورئ دا به ډیره ښه خبره وي ځکه چې ښایي تاسې له هماغې موسیقۍ سره سم وکولائ شئ خپل غږ ته ډیر اغیز ورکړئ.
ځینې وخت ویندویان په متن کې هغه موسیقي چې له متن سره خپریږي خپله هم کراره کراره اوري ترڅو خپل غږ ته زیات پام وکړي او هغه ته احساس ورکړي.

لسم: د غږ بیا اوریدل
که هرڅومره تخنیکر په خپل کار کې پیاوړی هم وي بیا هم د غږ په لیول کې ورسره ملګرتیا وکړئ. وړاندې له هغه چې غږ نور د خپراوي لپاره لاړشي نو یوځل یې بیا خپله هم واورئ.
خو ترټولو دا ښه خبره ده چې وړاندې لدې چې ثبت پیل شي نو یوه ټوټه غږ ثبت کړئ او یوځل یې واورئ.
په تلویزیون کې هم د اصلي ثبت له پیل وړاندې خپل غږ او تصویر وګورئ.

شپږمه برخه:

کله مو چې ثبت پیل کړ

کله چې ثبت پیل شو یعنې ستاسې کار وروستي پړاوونه کچ کول نو له هرڅه زیات باید په ځان مسلط وئ.
د ثبت په مهال باید تاسې له ټولو طبیعي او هغو امکاناتو چې په لاس کې یې لرئ ښه استفاده وکړئ او له ټولو هغو استفاده وکړئ ترڅو ښه وځلیږئ.
ویاند که هرڅومره په خپل کار کې استاد وي بیا هم کله چې د پروګرام د پیل علامه ورکول کیږي لږ څه هیجاني کیږي ، خو بیا دغه هیجان ډیر ژر ختمیږي.
تاسې کله چې د میکروفون ترشا کینئ باید ټول بهر څیزونه هیر کړئ ، باید ټول فکر مو خپل متن او خپل پروګرام ته وي.
داسې احساس ولرئ چې بس نور نو په ژوندئ توګه دادي له اوریدونکو سره یم او هغوی هم هغه د چاخبره دزړه په غوږو راته څیر دي.
کله چې تاسې په خپل ځان پوره مسلط وئ نو بیا کولائ شئ ټول هغه حقونه چې په متن یا وینا کې یې باید ادا کړئ ښه ادا کولائ شئ.
لاندې څیزونه هم درسره ډیره مرسته کوي او اړین دي.

اول: ډاډ

کله چې مو ښه تمرین کړئ وي په خپل متن هم ښه لاسبري یاست بیانو د دې ځای نه پاتې کیږي چې تاسې په ځان ډاډ ونه لرئ.
په ښه ډاډ سره ستوډیو ته ننوزئ دا هم په یاد ولرئ چې ټوله ستوډیو او امکانات ددې لپاره چمتو شوي دي ترڅو تاسې پکې خپله ښه اجرا ترسره کړئ.
له اوله ډاډ ولرئ چې څومره کیدلئ شي په هغه توګه مطلب ښه ولولئ ، په ټول ډاډ سره ننوزئ او په پوره ډاډ سره خپل مطلب ثبت کړئ.

دوهم: تمرکز ، او پوره پام

دا وروستي پړاوونه دلته نور څه ندي پاتې یواځې داپاتې دي چې تاسې خپل مطلب په ترټولو ښه توګه ثبت کړئ ، ستاسې وینا ښکلې وي او په ښه توګه د لیکوال منظور تر اوریدونکي پورې ورسوئ پس همدې ټکي ته مو باید پام وي.
دلته باید داسې فکر وکړئ چې هرڅه له ستوډیو بهر پاتې شوي دي یواځې تاسې یاست او هغه مطلب چې ثبتول غواړي.

تاسې ټول څيزونه بايد له ياده وباسئ ترڅو ښه وکولائ شئ خپل مطلب ته ځير شئ او ټول تمرکز مو خپل متن ته وي.
يوه ساده لاره هم پدې اړه داده چې سترګې پټې کړئ او څو ژورې ژورې ساګانې وباسئ.

دريم: مطلب ته اهميت ورکړئ

هرپروګرام چې جوړيږي ديوې اړتيا لپاره جوړيږي ، او هرپروګرام خپل ځانګړي مينه وال لري تاسې چې ستوډيو ته لاړ شئ ، پدې ستاسې کار نشته چې دا پروګرام د چالپاره دی ؟د پوهانو ، ماشومانو ، اديبانو او نورو تاسې يوازې د متن د لوستلو مسوليت په غاړه لرئ پس پروګرام مو ډير مهم دی او ډير اهميت ورته ورکړئ.
همدا تاسې ياست چې کولای شئ دغه پروګرام اهميت زيات کړی نو هلته به بريالی وياند ياست چې په ښه توګه خپله دنده اجرا کړئ.
دا مو بايد په ياد وي چې هر پروګرام ځانګړي مينه وال لري ، که سپورتي پروګرام اجرا کوئ که روغتيايي يا هرډول پروګرام تاسې اړياست په ښه توګه يې اجرا کړئ.

څلورم: له اوريدونکي سره خبرې وکړئ

تجربو ښوولې ده چې د ويندويې په مهال بايد هسې خبرې وکړئ لکه له اوريدونکي سره چې مجلس کوئ.
تاسې دهمدې اوريدونکو لپاره مطلب لولئ او يا زيار کالئ نو پدې سربيره چې اوريدونکی بايد هغه څه چې تاسې وايا ست په يو ځل اوريدلو درک کړي بايد خپل اوريدونکی په خپل ذهن کې انځور کړئ چې تاسې دغه اوريدونکي ته خبرې کوئ ، هله به وپوهيږئ چې په څومره ښه توګه هماغه اوريدونکي ته چې ستاسې په ذهن کې ناست دی او راډيو ته په کلکه غوږ نيولی دی ښه پوه کړئ.
زموږ په راډيو ګانو او ټلويزيونونو کې ويندويان هسې خپل مطلب لولي ته به وايې چې د کومې محکمې امر لولي.
په ټلويزيون کې هم داسې سر ښکته اچوي او خپل کاغذ ته ځير وي ، هيڅ دافکر هم ورسره نه وي چې اوس به اوريدونکي زما پروګرام اوري.
ځينې خو هم يوازې د مسولينو له ويرې يوازې د کلمو سمې بڼې لولي نور په دې کيسه کې هم ندي چې اوريدونکی به اوس څه احساس لري.؟

په تیره خو په ټلویژنی مرکو کې ، ویاند هغه کاغذ ته ځیر وي چې بل چا ورته لیکلی دی او کله کله خو هم تکراراً د ښاغلی فلانی او ... کلمې چې په کاغذ لیکل شوې د پوښتنو ترپایه لولي.
خو یو ځل بیا ټینګار کوو چې تاسې باید په خپل ذهن کې یو اوریدونکی انځور کړئ هغه ته خبرې وکړئ ، دلته به درته پته ولګي چې تمرین څومره اړین دی.

پنځم: له مخاطب سره صمیمي اوسئ
ستاسې پروګرام که دهرچا لپاره دی ، د ماشومانو لپآره ، د لویانو لپآره یاهم د پوهانو لپاره باید اوریدونکی مو په ذهن کې ناست وي او تاسې ورسره په پوره پوره صمیمیت خبرې وکړئ.
وایي د راډیو یو وتلي ویاند به ورسره خپل یو ملګری ستوډیو ته بیولو ترڅو هر وخت چې د هغه له څیرې څخه د صمیمیت او موسکا لیرې کیږي هغه یې پرې غوږونه راکاږي او بیرته یې خپل صمیمیت او موسکا یاد ته ورشي.
همداسې په ټلویژن کې تاسې باید په پوره صمیمیت له اوریدونکي یا لیدونکي سره خبرې وکړئ.
باید اوریدونکی یا لیدونکی داسې وانګیري چې تاسې سربیره پر دې چې یو ښه وتلی څوک یاست بلکه په پوره زړه سوي او صمیمیت سره ورسره خبرې کوئ.
تاسې خو څه له اوریدونکي سره خپه نه یاست چې ورته په ترینګلې لهجه خبرې وکړئ ، یاهم هغه وویروئ.
اوداهم له یاده مه باسئ چې کله تاسې د مایکروفون یا کمرې مخ ته کیناستلاست نو باید په اوریدونکي یا لیدونکي خپل ویاړ هغه دچاخبره وپلورئ.
ډیرکله اوریدونکي یا لیدونکي وایي: یاره فلانئ ویاند څومره ځان ته په غوره کې دی .
شپږم: د شاوخوا حرکاتو ته نه پاملرنه
دویندویې په مهال ښایي په هغه متن ، نښانو او سپارښتنو سربیره نور حرکتونه او پیښې هم ستاسې نظر جلب کړي ، چې دا چاره د راډیو په نسبت په تلویزیون کې ډیره شوني ده.
ځکه چې د تلویزیون په ستوډیو کې د ستوډیو له څراغ او تخنیکر پرته نور کسان هم شته ، لکه دصحنې مدیر ، لیکوال ، پروډیوسر یا کتونکی.

د کمرې چلوونکي هم له خپلو مسولینو څخه په ګوشه کې معلومات اخلي چې کمره څرنګه کړي نو دهغوی څراغونه هم کله مړه او بل شي چې دا پیښې باید ستاسې په تمرکز اغیز نه وکړي ، تاسې ددې په څنګ چې د کمرو حرکت څارئ او نورې اشارې هم اخلئ باید اجازه ورنکړئ چې دا څیزونه مو په پام بل خوا کړي.

په راډیو کې هم همداسې ، تاسې چې کله خبرې کوئ او د سټوډیو له څراغ پرته نورې باریکئ هم شته چې ستاسې پام باید ورته وي ، خو دا څیزونه باید ستاسې په کار کې هیڅ اغیز هم ونه کړي.

یا لنډ به وو ایو چې هیڅ حرکت باید د کار په مهال ستاسې پام بل خوا کړي.

چې دا چارې زیاتره د تخنیک له کوټې څخه چې د دوه ښیښو په وسیله له سټوډیو څخه هم بیل دی ترسره کیږي ، زیاتره وخت هلته له تخنیکرانو سره خلک ناستې ولاړې کوي چې ښایي تاسې ته لاس هم وخوځوي ، او که درسره شوخي لري نو هلته خو نو بیا څه کو ي .

او لکه له سټوډیو بهر که پروګرام وړاندې کوئ یا د کوم پروګرام ویندویې کوئ نو هلته بیا دا حرکتونه زیات لیدل کیږي ، چې که تاسې په ځان بشپړ باور ولرئ نو دا څیزونه بیا ستاسې په کار اغیز نه شي کولاۍ.

خو تاسې باید یو اځې په هغه څه چې درکړل شوي دي لکه متن ، د څراغ بلیدل او مړه کیدل او یا نور د پروګرام د پیل او پای نښانې په نظر کې ولرئ نه بل څیز.

اووم: حرکتونه

تاسې کې د تلویزیون د کمرې په وړاندې متن لولئ ددې ترڅنګ چې د یو مړي غوندې باید متن ونه لولئ بلکه دا هم نشئ کولاۍ چې د خپل حالت ته بدلون هم ورکړئ.

خو زما وړاندیز دادی چې په راډیو کې هم باید له پیله ترپایه خپله یوډول ښه وساتئ ځکه دا چاره ستاسې په غږ کې سل په سل کې اغیز کوي.

کله چې تاسې غوسه وئ نو ټول اوریدونکي په آسانۍ سره کولاۍ شي ستاسې په غږ کې په غوسه پوه شي.

اویا کله چې تاسې طنز لولئ کولاۍ شئ لاسونه وخوځوئ او یا هم ولي پورته واچوئ چې دلته تاسې لکه یو هنرمند هسې کار ته اړتیا لرئ.

یوبل ثیز چې دلته یې یادول مهم دي هغه دادي چې تاسې باید د لانګ شاټ ، یا میډیم شاټ تصویرونو په مهال چې کله مو پښې هم ښکاري باید ډیرپام مو وي چې له پښو سره زیات احتیاط وکړئ چې درنه پرانستې پاتې نشي.

اوومه برخه:

که څه هم مرکه پخپله یوډول راپور او راپور هم غالبا له مرکې سره مل وي ، خو له دې دواړو څخه هر یو په راډیو او ټلویزیون کې ځانګړی ځای او مفهوم لري چې موږ هم همدغه اصل ته په پام سره مخ په وړاندې ګامونه اچتوو .
که ځینې ملګري وايي چې آسانه کار په راډیو او ټلویزیون کې مرکه ده خو په لږ پام سره به دې پایلې ته ورسیږی چې هغه هیلو او تمو ته په پام سره چې له یوې مرکې څخه کیږي نو بیا به هم ځیر شي چې دډله ایزو رسنیو یو ترټولو مهم کار هم مرکه ده .
یوه دقیقه مرکه کولای شي حیرانوونکې پایلې په لاس درکړي او واقعي پوښتونکی یا مرکه کوونکی باید د ډیر معلومات ولري .
په پرمختللو هیوادونو کې د هرې برخې لپاره ځانکړي خبریالان روزي لکه: جنګي خبریالان ، هنري ، اقتصادي ، سپورټي او نور ځکه نو هرخبریال هرکاره نه جوړیږي او پخپله ځانګه کې کافي معلومات ترلاسه کوي .
ځینې هغه استادان وايي چې د تحقیق یوه ترټولو ښه لاره مرکه ده . مرکه د اطلاعاتو د ترلاسه کولو لپاره ډیره ښه او ساده لاره ده .
ځینې داسې کارپوهان شته چې ځینې مطالب نشي کولای ولیکي خو په آسانۍ سره کولای شي په مرکې کې یې وو ايي او همدارنګه دلیکلو په وخت پام هم زیات کوي .
ځکه نو څوک چې د راډیوټلویزیون یا هم نورو مطبوعاتي دفترونو لخوا د مرکې لپاره استول کیږي د هغوی دنده د متن له لوستونکي څخه سخته ده .
مرکه کوونکی اړ دی چې هسې اخلاقي او علمي وړتیاوې ولري چې هغه چا سره چې مرکه کوي داسې صمیمي او د اعماد رابطه ټینګه کړي چې هغه شوق ، هیجان او د مسولیت احساس وپاروي .
مرکه په حقیقت کې یو شفاهي او دقیق پوښتنلیک دی چې هیڅ د شک ټکی نه پریږدي او د اطلاعاتو د ترلاسه کولو لپاره ډیره کاریدونکې لاره ده .
مرکه په دوه بڼو ترسره کیږي :
اول : له وړاندې ټاکل شوې وي
دا ډول مرکه معمولاً د موضوع په همغږئ او له پخوانئ ژمنې سره سم ترسره کیږي .
دوهم : ناڅاپي

ناڅاپي مرکې چې کله ورته ګزارش هم ویلی شي څوک چې ځواب ورکوي د حاضرینو له منځ څخه غوره کیږي له مکاني نظره هم دا ډول مرکه په دوه برخو ویشلی شو .

الف: په دننه ځایونو کې (پلاتو)

ب: په بهر ځایونو کې (لوکیشن)

هره مرکه یا ګزارش که د وخت او هغه لګښت له مخې چې پرې راځي ګټوره نه وي نو بې ګټې ده .

د هرپروګرام د پوښتونکي ژبه د زرګونو بلکې د میلیونونو خلکو ژبه ده . ځکه نو کومې پوښتنې چې مطرح کیږي باید په ډاګه او روښانه وی او هڅه وکړي چې مناسب ځواب ترلاسه کړي .

ښکاره خبره ده چې هره مرکه باید یوڅه اوریدونکي ته وروښیي او یا لږ ترلږه د مطرح شوې پوښتنې ځواب ترلاسه کړي . مرکه کوونکی که له چارواکي سره خبرې کوي نو ښه خبره ده چې د ډیرو په خیرراغلې او تشریف مو راوړ په ځای ډیر ځیر واوسي چې د مرکې حق ادا کړي .

ډیر داسې مرکه کوونکي شته کله چې له چارواکي سره مرکه کوي ، نوخپله ورته کینې هغه یې خوشی کړی وي چې څه وایي هغه وایي ، خپله ځان ته لا د پوښتنې جرات هم نه ورکوي چې د اوریدونکي پداسې وخت کې له مرکې ښه نه راځي .

یاهم د وړوکوالي احساس کوي ، خبرې په مهرباني وکړئ ، که ممکنه وي او ... کلمو پیلوي چې هم ځان وړوکی کوي خو په حقیقت کې ورسره میلیونونه کسان چې د هغه پروګرام اوري یا ګوري هم وړوکي کوي .

خو له عامو خلکو سره په کوڅه او بازار کې هسې پوښتنې کوي ته به وایې چې خپله د ریاست جمهوري له مانۍ څخه راوتلی دی او یوډول احسان په مرکه ورکوونکي اچوي .

کله چې له کوم مجرم سره هم مخ کیږي هسې چلند کوي ته به وایي چې خپله یې په معصوم او پاک دی هیڅکله هم ترې خطانه کیږي ، یاهم قاضي دی .

دلته څو ټکي یادول غواړو

اول: دهرډول خبرو اترو لپآره باید ستاسې کلتور ، خبراوی او جامه مناسبه وي یا په بل عبارت ستاسې شخصیب باید د مرکه ورکوونکي له شخصیت سره په بشپړه توګه برابر وي ترڅو ښه وکولای شئ هغه مو په آسانۍ سره ومني او ستاسې شتون سپکاوئ ونه ګڼي .

یو شل کلن ځوان چې رنګارنګ کمیس او ډولي پتلون یې اچولي دي نشي کولای په هغه توګه چې لازمه ده له دیني شخصیتونو او علماوو سره اړیکې ټینګې کړي ، او هغه دچاخبره هر اړخیزه مرکه واخلي.

دوهم: د هغه ځای چې پکې مرکه کوئ دود او آداب مراعات کړئ ، او د مرکه ورکوونکي ګروهنوته احترام او پام وکړئ.
که کوم مسجد یا کور ته ولاړاست چې خلک هلته بوټونه دننه نه وړي تاسې هم خپل بوټونه بهر ته یوسئ.

هغه ټکي چې باید پرې وپوهیږئ
اول: مرکه کوونکی باید پوه شي چې ددغه مرکې موخه څه ده
دوهم: دمرکې پیل باید داسې وي چې هم د اوریدونکي پام جلب کړي او هم یې موضوع ګوتو ته ورشي.
مثلاً: پدې ورځو کې داسې ویل کیږي چې... البته دا موضوع...
- څه موده وړاندې چارواکو وویل چې.... خو هغه څه چې نن ورځ پښیږي د چارواکو د څرګندونو خلاف دي...

دریم: پوښتنې باید لنډې دقیقې او روښانه وي. هره پوښتنه باید په ترټولو لنډې جملې کې بیان شي او په عین حال کې باید بشپړ بیان ولري او روښانه وي.
روښانه پوښتنه کولای شي روښانه ځواب ترلاسه کړي. ځکه نو ښه خبره ده چې ټولې هغه برخې چې پوښتنه پکې شته ده باید جلا شي ، البته کله کله داسې هم پېښیږي چې مرکه ورکوونکی د څو پوښتنو ځوابونه په یوځل وړاندې کوی.
که تاسې د هرې ساده پوښتنې لپآره اړ شئ چې سمه جمله پیدا نه کړئ او یاهم بشپړوونکې نه وي نو هم به مرکه ورکوونکی داسې وانګیري چې تاسې نه مطالعه لرئ او نه هم پدې اړه درسره پوره معلومات شته.
څلورم:
پوښتنې باید له اوله یعنې له مهم ټکي ترپایه په منظمه توګه مطرح شي یو به هغه وي چې تاسې به اړیاست چې یوه فوري پوښتنه وکړئ یعنې داسې څه وویل شي اوریدونکو ته یې روښانول اړین وي.

او یاهم یوه پوښتنه ډیر اوږد ځواب وغواړي ، خو بیاهم تاسې باید هڅه وکړئ چې لومړئ مهمې مسلې وپلټئ او په تدریج سره وړو مسلو ته راشئ.

پنځم:

پام مو وي هغه څه چې مرکه کوونکی وایي چې ستاسې د پوښتنې ځواب وي نه داسې چې تاسې له اسمانه خبرې کوئ او مرکه کوونکی مو له ځمکې څخه په بابولالو سر وي.

زیاتره وخت مرکه کوونکی هڅه کوي ستاسې له پوښتنې څخه ځان بلې خواته کړي ، په تیره هم چارواکي یاهغه څه ثوک چې پرې نیوکې شوې وي ، تاسې باید اجازه ورنکړئ چې له پوښتنې مو لیرې شي.

شپږم:

دمرکه ورکوونکي ځوابونو ته ځیر واوسئ ځکه چې ډیرې پوښتنې داسې پیدا کیږي چې له اوریدونکي سره پاتې کیږي ، او ستاسې ورته پآم نه وي شوی.

یواځې په هغه پوښتنو چې ستاسې په کاغذ لیکل شوې دي پرې بسنه مه کوئ ، هڅه وکړئ ډیر معلومات تر اوریدونکي پورې ورسوئ او هغه موخه چې تاسې یې د مرکه په ترسره کولو کې لرئ ترډیره ورته ورسیږئ.

اووم:

کله په ډیره ځیرکئ سره کولای شئ ځینې ځوابونه تکرار کړئ مثلاً یو چارواکی په خپله مرکه د دې پوښتنې په ځواب کې وایي:

- ښاغلی... ستاسې رسندویي او تبلیغاتي اړخ کمزوری دی فکر نه کوئ چې د رسنیو له لارې تبلیغات به هم د ښار په پاکولو کې مرسته وکړي ؟
- بلې دې مسلې ته هم باید پام وشي.

تاسې کولای شئ دده ځواب بېرته تکرار کړئ.

- بلې دې مسلې ته هم باید پام وشي ! نو لدې داسې څرګندیږي چې پخوا ورته پام ندی شوئ ؟

یاداسې نور...

داهم په یاد ولرئ چې د مرکې له موخو څخه یوه داهم ده چې هغه ټکي چې تراوسه ورته پام ندی شوی دهغه یادول او هغې ته پام جلبول دي.

مرکه یواځې د طلوع تلویزیون په ځیر د نیوکو د ټولګې معنی نه لري.

اتم: خپل معلومات هم د پوښتني په چوکاټ کې و اچوئ ترڅو له مرکه کوونکي سره د لازياتو معلوماتو په برسيره کولو کې مرسته وکړئ.
يو به هغه وي چې مرکه کوونکی په هغه اړه معلومات و نه لري نو بيا کولای شی په اړه يې تاسې خپله معلومات وړاندې کړئ او ووايئ چې د هغه معلوماتو له مخې چې د دغه پروګرام څېړونکو په لاس راوړي دي.
نهم:
بلې خواته لاړ نشئ ، که څه هم ډير احتمال د مرکه ورکوونکي دی چې بلې خواته لاړشي خو تاسې بايد ډير ځير وئ چې هغه هم په بشپړه توګه کابو کړئ څه وار خوددې شو چې تاسې خپله هم په بله ولاړ شئ.
لسم:
دا له ياده مه باسئ چې ستاسې پروګرام د ټولنې بيلابيلې پرګنې ګوري او اوري. ځکه هم نو ډېر روښانه او د پوهاوي وړ ځواب ته اړتيا لرئ.
مثلاً که د کورجوړونې په اړه خبرې کوئ يا هم د اقتصادي مسايلو په اړه خبرې کوئ مرکه کوونکی فيصديو ته مخه کړي ، او يو اځې وايي چې سږ کال د تير کال په نسبت دومره فيصده زياتوالی لرو دومره فيصده کموالی لرو چې د څلورو کلونو وړاندې په نسبت دومره زياتوالی ياکموالی کيږي نو اوريدونکی او ليدونکی به ورته يو اځې موسک شي نور به پدې پوه نشي چې نو دقيقاً څومره لاسته راوړنه لرو ، چې دلته تاسې د مسوليت په نه درک يا په کمزورئ تورن کيږئ که څه هم تاسې به پرې ښه و پوهيږئ.
دلته بايد تاسې بيا پوښتنه وکړئ چې مرکه کوونکی درته بشپړ او روښانه ځواب وړاندې کړي چې دومره کورونه مو جوړ کړي دي يا دومره لکه ، ميليونه يا ميليارډه افغانئ عايد لرو چې د تيرکال عايد مو دومره ميليونه يا مليارډه افغانئ وو.
او بيا وروسته دا پوښتني هم مطرح کړئ چې دا کورونه چيرته جوړيږي ؟ چاته به ورکول کيږي ؟....
دا هغه پوښتني دي چې ستاسې اوريدونکی يا ليدونکی غواړي پرې و پوهيږي ، پدې صورت کې به مرکه کوونکی هم دقيق شي او هغه د چاخبره لافو ته به نه مخه کوي او په خپل قول به هم بيا ولاړ پاتې کيږي.
يوولسم:

د مرکه ورکوونکي نوم او دنده په بشپړه توګه یاد کړئ. مثلاً ... ښاغلی ډاکټر ... د ... مشر یا هم. ښاغلی جنرال ... د .... قوماندان ....

کله چې تاسې دهغه نوم اخلئ هغه ویاړ کوي او یوڅه احساس هغه دچاخبره پکې زیاتیږي او بې شکه ستاسې په پوښتنو هم اغیز کوي.

که مرکه اوږده وي نو دا نوم یو یا دوه ځله تکرار کړئ ترڅو هغه کسان چې په نیمایي کې له مرکې اوریدلو یا لیدلو سره یوځای کیږي هم پدې پوه شي چې څوک دی او څه کاره دی.

دولسم:

ستاسې په لږ بې پروایئ سره د مرکه ورکوونکي زیاتي خبرې له اصلي ځواب څخه څو چنده زیاتیږي.

موږ ډیر دا عادت لرو کله چې دخبرو لپآره فرصت پیدا کوو ډیر په جزیاتو خبرې کوو او د تملق کلمې ډیرې کاروو یاهم ځان ستایو او کله هم له دغه فرصت څخه د راتلونکو مرکو داحتمال لپاره کاروو.

ډیره پېښیږي چې د مرکه ورکوونکي ټول ځواب یوا ځې یوه لنډه جمله وي خو هغه په سلام او د شعر او حدیث په ویلو او د پروګرام له کارکوونکو څخه په ډیرو مننو سره ډیر وخت تیر کړی وي.

کله هم دغه زیاتي ویناوې ایډیټ کیږي خو هرکله هم نه وي.

دیارلسم:

تاسې هم له ډیرو مننو او ژورو ښه راغلیو څخه ډډه وکړئ او اصل مطلب بیان کړئ ، ځکه چې له بل هرچا تاسې خپله ښه پوهیږئ چې د راډیو ټلویژن وخت له هرڅه مهم دی.

څوارلسم: که کوم ځواب ستاسې په خوښه نه وي نو په ډاګه مه وایاست چې زه نشم کولای ستاسې داځواب ومنم ځکه ... دا چاره له مرکه ورکوونکي سره ستاسې د ټکر په معنی ده او ښایي بیا ونشی کولای چې په زړه پورې مرکه ترلاسه کړئ.

تاسې خپل مخالفت داسې هم بیانولای شئ.

- ماتراوسه فکر کاو ...
- ستاسې دا دلیل د ډیرو هغو کسانو لپاره چې تراوسه یې زما په څیر فکر کاوه چې .... دپام وړدی ... خو

پام مو وي چې تاسې مرکه کوی نه مباحثه ، تاسې له هغه څخه پوښتنې کوئ او هغه خپل نظر وایي که سم وي که ناسم.

دامو باید په پام کې وي چې تاسې یواځې د پوښتنې حق لرئ او دځواب حق له مرکه ورکوونکي سره دی او تاسې اړ نه یاست چې هغه له خپلې عقیدې واوړئ نه ستاسې دنده داده.

پنځلسم:

دهغه پوښتنو له مطرح کولو څخه چې ځواب یې معلوم وي ډډه وکړئ ، مثلاً تاسې له چا پوښتنه کوئ: چې ستاسې په نظر حجاب ښه دی ؟

شپاړسم:

کله چې مرکه ورکوونکی خبرې کوي باید ستاسې پام هغه ته وي .

تاسې له هغه پوښتنه کوي او دا طبیعي ده چې هغه تاسې ته ځواب وایي او هیله لري چې تاسې یې ځواب ته ځیر وئ. ځینې ویندویان په مرکو کې یواځې هماغه لیکل شوي کاغذ ته ګوري او بس دې ته انتظار وي چې څرنګه مرکه ورکوونکی وروستی جمله ووایي نو خپله بله لیکل شوې پوښتنه مبارکه مطرح کاندي.

اولسم:

د ځینو کلمو او جملو په معنی کې ځیر واوسئ. ډیر کله داسې کیږي چې سخت ویوکي کاروي یا داسې اصطلاحات کاروي چې هرڅوک یې معنی نه پوهیږي.

دغه ډول ویوکو او اصطلاحاتو ته مو ډیر پام وي ځکه چې له هرچا سره فرهنګونه نشته چې ستاسې دانګلیسي او عربي مبارکې کلمې وژباړي چې دا به څه معنی لري ؟

چې دا بحث هم هغه بحث ته راجع کیږي چې وړاندې موږ ویل تاسې باید په یاد ولرئ چې ستاسې پروګرام دټولنې هره طبقه او پرګنه ګوري باید دهغوی په ژبه خبرې وکړئ.

اتلسم:

ډیر کله مرکه کوونکي دهرې پوښتنې په سر کې وایي: وبخښئ که پدې اړه هم معلومات ورکړئ یا مهرباني وکړئ...

کله چې یوڅوک ستاسې بلنه مني او له تاسې سره مرکې ته حاضریږي نور دې ته اړتیا نشته چې تراخره ترې بخښنه وغواړئ او دومره ډیره مهرباني پرې وکړئ چې اوریدونکی یا لیدونکی ستړئ کړئ !.

یا هم له چارواکو سره په مرکو کې وایو :

محترم وزیر صاحب !... که مهرباني وکړئ...

کیدای شي پدې اړه زموږ اوریدونکو ته معلومات ورکړئ چې ....

یاهم وایو چې زموږ ځینو اوریدونکو غوښتنه کړې چې تاسې ورته د... په اړه ووایاست.
هرڅوک خپله دنده لري ، که وزیر دی که ولسمشر د هغه دنده ده چې د خپل ملت لپاره خدمت وکړي او په کومو برخو کې چې تاسې ترې پوښتنې کوئ هغه خپله دغه ځوابونو ته حاضر شوی دی اوس نو دا دومره بخښنې څه معنی لري ، چې دا چاره ستاسې په جرات او هغه موخې چې غواړئ یې تر اوریدونکو پورې ورسوئ ستاسې د ناکامئ لامل کیږي.
ډیر کله مې په خپلو راډیوګانو او ټلویزیونونو کې اوریدلي او لیدلي دي چې له ښاروال صیب څخه خلک غوښتنې لري ، او کله چې په مرکو کې هم حاضریږي نو مرکه کوونکي ترې بخښنې غواړي او مهرباني پرې کوي.
داد هغه دنده ده چې د خلکو په غوښتنو عمل وکړي که هغه هم نشي کولای نو خپل دلایل وړاندې کوي په موږ یې څه چې ورته ووایو که مهرباني وکړئ او لطف وکړئ...
البته زما منظور داندی چې موږ د نو له خلکو سره په ترخه لهجه مرکه کوو او داسې کلمې کاروو چې نه یوازې په مرکه کوونکي ښې نه لګي بلکې د اوریدونکي غوسه هم وپاروي.
نولسم:
که داسې احساس کوئ چې دا کومه مرکه چې کوئ یا هغه متن چې لولئ ستاسې د کاري او مطالعاتي زمینې سره اړخ نه لګوي مه یې منئ.
وړاندې مو هم وویل چې هڅه وکړئ په هغه موضوع چې بحث پرې کوئ ښه پرې مسلط وئ.
شلم:
اجازه مه ورکوئ چې مرکه ورکوونکی مو موضوع تکرار کړي.
موږ زیاتره عادت کړی دی چې یوه موضوع په ډیرو خبرو کې تکراروو که څه هم یو مجلس او یوه ناسته وي. نو تاسې خپل وخت اودمرکې اهمیت ته په پام سره مرکه کوونکی مه پریږدئ هغه مطلب چې پخوا یې بیان کړ بیاهم ووایي.
یوویشتم:
د مرکه ورکوونکي له احساساتو او د بیان له آلو سره پام کوئ. ډیر داسې کسان شته چې په خپلو خبرو او چالاکیو سره خلک تر خپل اغیز لاندې راولي او څه چې یې زړه غواړي هغې خوا ته یې بیایي.
په یاد مې دي ، زموږ د ولسي جرګې یو وکیل ډیرې په ناز خبرې کولې ، که څه هم د هغې عادت په ناز خبرې کوي ، خو خبرې یې ښې او پخې وې ، واقعاً زما په اند هماغه حقیقت

وو. مګر يو بل وکيل په شور او هيجان سره خبرې کولې د خبريالانو راپورونه يې تراغيز لاندې راوستلي او لومړيتوب يې ګټلی وو.
دوه ويشتم: خپل نظر له ځان سره وساتئ او يوائې د مرکه کوونکي نظرته اهميت ورکړئ مثلاً:

- ښاغلی... ټول پوهيږي چې... په دې اړه تاسې څه فکر کوئ؟

نو څه فکر به کوي، کله چې ته ورته ځواب هم په مخکې وايې نو بيا څه اړتيا ده هغه خوار پرې انرژي ولګوي که بيا ډير جزوي له بلې پوښتنې سره يې وتړئ او په بله توګه يې ځواب ترلاسه کړئ.
يا هم وايو چې: ښاغلی... ستاسې نظر د هغه افغانانو په اړه څه دی چې په بهر هيوادونو کې ميشت دي او خپل هيواد ته د ستنيدلو ډيره مينه هم لري خو امکانات ورته برابر ندي.
هغه خوار به هم وايي چې هو ولا زړه يې غواړي خو امکانات برابر نه دي خو موږ کوښښ کوو.
لدې به هلته ښه وه چې تاسې پرې دا هم ورزياته کړې وای چې تاسې هم کوښښ کوئ خو بيا هم په بشپړه توګه امکانات ندي برابر شوي چې هغوی خپل هيواد ته راستانه شي.
دوه ويشتم: د پوښتنو د برابرولو په مهال هغه پوښتنې چې تاسې پوهيږئ د مرکه کوونکي غوسه پاوري اخرته پريږدئ.
په داسې صورت کې به تاسې خپل مطلب ترلاسه کړئ وي، ياهم که مرکه تمامه شي تاسې به ناکامه نه وی پاتې شوي، او له ټولو مهم داچې ستاسې پروګرام د پای ته رسيدلو په حال کې دی داچې ستاسې د پروګرام يا مرکې پيل جالب وو او ښه پيل شوی وو نو پای يې هم بايد ښه او اغيزمن پای ته ورسوئ.
خو داد دې معنی نه لري چې تاسې نو په خپلې پوښتنې کې د هغه سپکاوئ وکړئ يا هغه ته بد رد وواياست.
درويشتم:
په پام کې ولرئ چې په هره مرکه کې د ستونزې بيان يو اړخ دی چې بايد په خلاصه توګه يې يادونه وکړئ او د قضيې بل اړخ د ستونزې په هواري کې د اړوند لوري اقدامات يا فعاليتونه دي چې ستونزې خلک ژر حس کوي.
په هغه صورت کې چې تاسې د خلکو ستونزې بيانوئ او چارواکي خپلې ستاسې هنر دادی چې خلک مو هم له هغو ستونزو هم خبر کړل.

څلور ویشتم:
ستاسې ویوکي او اصطلاحات له پروګرام سره سم وي. او یا هم ستاسې د بیانولو طرز د مرکه کوونکي له سن او کلتور سره مناسب وي.
څلورویشتم: د خپلې مرکې پایله جوته کړئ ، په هغه څه چې بحث شوی دی یا هم په ځینو ځیزونو اعتراف شوی دی یا هم د ځینو ځیزونو وعدې ورکړل شوې.
او که شونې وي خپل د مرکې لوري ته هم اجازه ورکړئ چې د مرکې پایله له خپله نظره په ګوته کړي کنه تاسې باید حتماً دا کار وکړئ.
بالاخره تاسې باید داسې مرکه کوونکی یاستئ چې کله له چا سره مرکه کوئ نو هغه ونه وایي چې یو څه به ووایم بلکه ووایي چې څه ووایم ؟
.

راپور

داچې وړاندې مو هم وویل چې هره مرکه یو ډول راپور دی او هر راپور معمولاً له مرکې سره مل وي او بیا دا دواړه له هغه څه سره چې موږ پرې نوم ویندویي ایښی تړلي دي.
همدا راپورونه په دوه ډوله ویشلای شو.

اول:

له مرکې پرته راپور

چې دا ډول راپور دویندویۍ هرډول شرطونو ته اړتیا لري او هغه شیزونو ته چې وروسته به وویل شي هم اړتیا لري.

دوهم:

راپور له مرکې سره

څوک وایي چې راپور دستوډیو له ویندویۍ څخه آسانه دی؟ یو ویاند چې د تمرین او مطالعې وخت لري څرنګه تصور کوي چې کارېږي له یو راپور څخه ګران دی چې هغه یواځې یو وخت لري چې خپل راپور وړاندې کړي.
آیا د سټوډیو هر ویاند کولای شي په راډیو یا ټلویزیون کې ژوندی پروګرام وړاندې کړي یا هم له واټونو او سختو سیمو څخه معلومات وړاندې کړي؟ خونه.
هغه راپورټر چې په خپل راپور کې له بیلابیلو کسانو سره مرکو ته اړ دی په ټولو هغو څه چې د مرکې په برخه کې مو وویل پابند دی. یوځل بیا یادونه کوو چې دمرکې ټولو قوانینو ته هم اړتیا لري خو خپل ځانګړي مسایل هم لري.
په کلي توګه په راپور کې دوه شیزونه باید مراعات شي.
الف: کلامي اړخ
ب: فني اړخ
الف: کلامي اړخ:
اول:
ترخپله وسه له هرچا سره په خپله ژبه خبرې وکړئ. مثلاً کله چې له یو ماشوم سره دیوې مسلې په اړه خبرې کوئ که ورسره د هغه په ژبه خبرې ونه کړئ خپل مطلب ته په آسانۍ سره نه شئ رسیدلای له کورنئ میرمنې سره.. او همدا راز د بهرنیو چارو له وزیر سره.
له ماشوم سره په ماشومانه ، له میرمنې سره په خپله کورنئ ژبه او له وزیر سره هم په هغه لهجه او طرز سره خبرې وکړئ چې لدې وړاندې وویل شول. مناسب لحن ، سن ، کلتور او...
دوهم:

دهر کس واقعي نظر واورئ ، ډير کله که موږ په يو ټول کې وو نو که څلور کسان په يوه خوله يوه موضوع تاييد کړي موږ يې هم تاييدوو نو تاسې هڅه وکړئ له بيلابيلو کسانو څخه بيلابيل نظرونه واورئ ، او ددې په ترڅ کې خپل نظر هم په جيب کې کيږدئ.

دريم :

له خلکو څخه کلي پوښتنه مه کوئ يا هم له يوې کلي پوښتنې څخه وروسته جزيي پوښتنې مه مطرح کوئ ځکه چې ښايي هغوی ستاسې د پوښتنې هر جز ته ځواب ونه لري.

او دخبريالانو د ميکروفون په وړاندې ډير خلک سره وارخطا شي نوهله بايده ده چې ډيره مو پوښتنه ساده او ځواب يې هم ساده وي.

څلورم :

خلک مه محاکمه کوئ ، تاسې يو خبريال ياست نه قاضي يا ... تاسې بايد له خلکو سره داسې خبرې وکړئ چې نه غوسه ورشي او نه هم خجالت شي.

يا په بل عبارت تاسې له خلکو سره خلک شئ.

پنځم :

دخبرواترو لپآره غوره کيدونکو کسانو ته په پام سره داسې پوښتنه مطرح کړئ چې ځواب يې ګټور او رغنده وي.

شپږم:

کوم څه چې په تصوير کې شته پوښتنه يې مه کوئ.

ډير وخت زموږ په تلويزيونونو کې داسې شوي دي چې يو څوک ښه ګوري چې هغه دی څه کوي خو بيا هم خبريال ورځي ترې پوښتنه کوي څه کار کوې ؟

يوځل مې همداسې څه څيز کتلو . له ځان سره مې وويل کاشکي اوس خو دا کس په پورې وخاندي او ورته ووايي چې مګر په خپله سترګې نه لرې چې دا څه کوم اخته يم ؟

اووم:

دهغه چالپاره چې وروستی کس دی او خپل نهايي نظر وړاندې کوي دنورو خلکو نظرونه هم بيان کړئ.

او بيا وروسته ترې اخري پټ څيزونه وپوښتئ.

فني اړخ :

ددې لپاره چې ښه تصوير او غږ د خپراوي لپاره وړاندې کړئ ، دغه ټکي بايد پـه نظر کې ولرئ.

اول:

د تصوير بک ګرونډ ته مو پام وي ، وړاندې لدې هم اشاره وشوه چې د شاوخوا تصوير بايد ليدونکي له اصلي مطلب څخه بلې خواته متوجه نکړي.

مثلاً کله چې تاسې د جامو ديوې هټۍ په مخ کې لـه يـو چاسره د سړکونو د وضعيت پـه اړه خبرې کوئ نو دليدونکي به ډير په هټۍ کې جامو ته وي ښـآيي ستاسې د خبرو مهمې برخې يې له نظر تيرې نشي ، همدارنګه ديوالي تبليغاتو او نورو شيزونو ته هم بايد تر وسـه وسـه پام وکړئ.

کله کله هم خلک سره ټوليږي کمرې ته لاس خوځوي ، چې هلـه بـه لـه راپـور څخـه سم بنډار جوړ شي او ليدونکي به مو له راپور څخه هومره سترې نشي لکه دخلکو له بيروباره !

دوهم:

نور ستاسې د تصوير په روښانتيا او شفافيت کې مهم رول لوبوي. کله چې تاسې پـه آزاده فـضا کـې خبـرې کـوئ ځيـر واوسـئ چـې د ونـو دښـاخونو او پـاڼو د پـاڼو سـيورئ يـامو دميکروفون سيورئ... مو د تصوير روښانتيا داغي نه کړي.

دروښنايئ لورئ په نظر کې ونيسئ او هڅه وکړئ چې مرکه کوونکی مو داسې لوري تـه وي چې ښه وکولای شئ ښه تصوير يې ثبت کړئ.

که څه هم دا ځينې شيزونه په کمره مين ياتخنيکر پورې اړونديږي خو داچې خبره لـه راپـور څخه ده دلته مو يې يادول اړين وبلل.

دريم:

د مرکه کوونکي او ځوابوونکي ترمنځ د مـايکروفون حرکت دغـږ پـه يـوډول والـي کـې ډيـر اغيز لري ډير وخت داسې کيږي چې خبريال خپل مايک نه خوځوي او دخپراوي په وخت يې هماغه غږ خپريږي هم چې په سمه توګه اوريدونکی نشي کولای ستاسې غږ واوري او داغږ بيا په ايډيټ کې هم نـه شـي سـميدلای کـه سـميږي وخت ډير غـواړي او دخبريـال راپـور بيـا ډير وخت خبره هم نده.

څلورم:

د ځينو كسانو له مركو څخه ډډه وكړئ ، چې د هغوی يا جامه سمه نه وي يا يې نظافت سم نه وي يا يې هم خبرې ، حركات او ژابلې ژوول. يو به هغه وي چې ستاسې پرورګرام به د همداسې خلكو لپاره وي.
چې داكار زموږ په تلويزيونونو كې شته چې هغه خلک چې په كورونو كې ناست دي د داسې خلكو په ليدلو سره خپه كيږي ځكه چې د هغوی ځوانان او د كورنۍ غړي هم داسې احساس كوي چې ښايي دا جامه به ښه وي.
په كلي توګه ويلی شو چې د ښه كلتور د خپرولو لپاره هڅه وكړئ.

هغه ځيزونه چې په دې برخه كې مو ياد كړل ښايي دډيرو دوستانو په نظر څرګند او تكراري وي خو بيا هم ددې ځيزونو يادول زيان نه لري. دوهم دا چې ټول هغه دوستان چې د لومړي ځل لپاره د راپور په جوړولو پسې ځي پدې ځيزونو پوهيږي ؟
خو بيا هم ستاسې د بريالیتوب په هيله كولای شئ له لږ دقت وروسته زموږ د پورته يادونو په ريښتينوالي هم و پوهيږئ.

تبلیغاتي ژبه:

نن ورځ راډیو او ټلویزیون ، سوداګریزو اعلانونو ته د یوې مالي سرچینې په توګه اهمیت او اړتیا لري ، یا په بل عبارت د پیسو په مقابل کې تبلیغ د راډیو او ټلویزیون د پروګرامونو یوه لویه برخه جوړوي.
په تبلیغاتي ویندویۍ کې ، د توکو د معرفي کولو او دهغه د رانیولو لپاره د اوریدونکي یا لیدونکي جلبول ، ترټولو اړینه خبره ده ، دا چې په څه ډول او کوم ځای کې معرفي کیږي په موږ پورې اړه نلري ، موږ غواړو د ویندویۍ د څرنګوالي په اړه یې خبرې وکړو.
زموږ په ټلویزیونونو لکه طلوع او آریانا کې به تاسې هم لیدلي وي ، ځینې وخت داسې سوداګریز اعلانونه چې د ښځینه وو لپآره د توکو معرفي وي ، نارینه ویاند لوستی وي ، یا هم د ماشومانو لپاره کوم څیز اعلانیږي په داسې لهجه یې ثبت کړی وي چې ماشوم څه غټان یې هم له اخیستلو ویرولي وي.
لطفاً لاندې مثالونو ته ځیر شئ:
اول: پنځه سوه نقدي جایزې ، کمپیوټر ، کور ، موټر .... هوووووووو څومره عالي یو اځې او یو اځې عزیزي بانک ....هههههه... بلې ، زه هم فکر کوم .
دوهم: یخ ، خوندور ، خواږه ، هرځای ، ارزانه .... یو اځې د ماشومانو لپاره... هه یوه شوم ... هووووووووم ګل بهار ایس کریم.
دریم: ښه کیفیت ، ښه مخینه ، ښه راتلونکې ، ښه ژوند ، ښه پاکي ، آساني ، نرمي ، خوشبویي ...... ههه فلانی صابون. د هرچالپاره هووم .
څلورم: موږ خپله ایماني او وجداني دنده ګڼو چې ، د وطن د دښمنانو ملاماته کړو او مخ په وړاندې ګام کیږدو . راځئ په دې برخه کې مو ملاتړ وکړئ ، هیڅوک مه پریږدئ چې زموږ د راتلونکې نسل راتلونکې د اور خوراک کړي ، د ښونځیو سوځونکو ته په خپله سزا ورکړئ.
یاد اسې نور...
لمړی د یو بانک اعلان دی ، ښایي په دې بانک کې ښځینه هم اکونټونه ولري او نارینه هم په جایزو کې هم ښایي دواړه شریک وي. خو دا چې د نارینه وندړه ډیره ده که نارینه ویاند یې ولولي زه فکر کوم ښه به یې ولوستلای شي.

په لمړي سر کې چې څوټکي لوستل کيږي که په ټينګار او ډيرې تلوسې ولوستل شي خوند يې زياتيږي ، بيا په تصويرونو کې دخپلو خوبونو له پوره کيدو وروسته وايي څومره عالي خو دا لوستل او ويل بايد له هغه اول سره ډير توپير ولري دا په ډيره تلوسه لوستل کيږي او بيا کله چې د اعلان وروستئ برخه راځي هلته له ډيرې خوښئ وروسته خاندي او د يو ليدونکي يا هغه چا په توګه چې دغه څيز اخلي وايي زه هم فکر کوم.
په هر اعلان کې له کميوټري تصويرونو ، سازونو ، سندرو او هرڅه ويندويي مهمه ده که د ويندويۍ کيفيت خراب وي ټول اعلان هيڅ کيږي او دامو بايد په ياد وي چې د تلويزيون او راډيو سوداګريز اعلانونه په تفريحي پروګرامونو کې شامليږي که يې د ويندويۍ کيفيت خراب وي نه يوازې يې د اعلان خاوند ته ګټه نه رسيږي بلکې د ټلويزيون د خپرونو يعنې د تفريحي پروګرام د بدرنګئ لامل هم کيږي.
دوهم اعلان بيا د ماشومانو لپآره دی ، دغه اعلان په هغه ډول چې د عزيزي بانک اعلان مو ولوست لوستلای شو ؟ دومره غټ غږ پکې ځايولی شو .
طبيعي ده چې د ماشومانو لپاره د خپرونې ، اعلان او هرڅه ژبه بايد عاطفي وي ، نرمه وي له مينې ډکه وي ، ترڅو خپل مخاطب چې هغه ماشوم دی له ځانه سره وساتلای شي.
که نومو ړی اعلان د ماشوم په هغه غږ چې خپله ماشوم يې له ځانه سره وايي چې خوندور ، خوږ ، يخ ، که په هغه ډول ثبت شي څومره اغيز به وښندي همدا راز که همدا متن يو لوی سړی په غټ غږ ولولي مزه به يې څرنګه وي خو زه فکر کوم له ماشومانو به له سره ايس کريم هير کړي .
دريم اعلان د ښځينه وو لپاره دی ځکه چې اعلان شوي توکي زياتره په ښځينه وو پورې اړه لري ، دا اعلان که نارينه لولي ښايي په هغه توګه چې لازمه وي د اعلان حق ادا نه کړای شي څيني وخت د ښځينه وو اعلانونه ځوانانو ته په لاس ورکوي ، چې جلبونکی غږ ولري مګر دا چې اعلان د ښځينه وو لپاره وي د ښځينه وو په غږ کې لا ښکلی کيږي او د ښځينه وو احساس او غږ ښه کولای شي چې د ښځينه وو نظر جلب کړي.
په خواشينئ سره به وو ايو چې زموږ په تلويزيون او راډيوګانو کې د سوداګريزو اعلانونو کيفيت او دويندويۍ ژبې ته څومره پاملرنه نه کيږي. چې دا د نومو ړو اعلانونو اغيز هم کموي.
له بلې خوا زموږ په تلويزيونونو کې لا تبليغاتي ژبه يو ډول محدوده ده او داسې ويندويي يې کيږي ته به وايې چې د مړو لپآره اعلانونه کوي.

بله موضوع هم چې مهمه ده هغه داده چې داعلان تصویر ، موسیقي او داسې نور مسایل
باید په نظر کې ونیول شي او لیکوال یاهغه څوک چې اعلان برابروي باید دې خبرې ته ځیر
وي چې هرڅومره دهغه لیکنه عامه ګړدود ته نږدې وي هومره به یې مینه وال زیات شي .
څلورم اعلان هم د حکومت یا یوځي مسئولینو لخوا اعلان دی چې باید هرڅومره چې
شونې وي په هغه کچه په مناسبه تنده او په عین حال کې په صمیمانه لهجه ولوستل شي یا
پداسې اعلانونو کې کله کله د بم او توپ ژبه پکار وي چې هرڅومره غږ د توکو د
کارندوالي له پلوه ، کاروونکو او کیفیت سره نږدې وي هومره به بریالی وي .
په ټول کې ویلی شو چې زموږ په ټلویزیونونو او راډیوګانو کې تردې مهاله سوداګریز
اعلانونه لا خپل لومړني ګامونه اخلي خو د ویندویې کیفیت یې که وایو له صفر سره برابر
دی نو مبالغه به مو نه وي کړي .
دغه پورته څوټکي که د ویندویې له نورو آرونو سره یوځای په نظر کې ونیول شي که
دخدای خوښه وه نو داعلانونو کیفیت به ښه شي .

په ډیره مینه او ستاسې دبریالیتوب په هیله .
۱۳۸۶/۲/۹
دتهران دنړیوال راډیو ټلویزیون میلمستون
تهران ایران

د لیکوال پیژندګوي:

نوم: عبدالله (الهام) جمالزی
د پلار نوم: الحاج مولوي عبدالسلیم جمالزی
د زیږیدو نیټه: ۲۵/۵/۱۳۶۶ یاد ۱۹۸۷ داګست ۱۶
دنده: ژورنالیستېاو ویاند
آثار:

1. هندي خالونه (لنډې کیسې)
2. انځورونه (لنډې کیسې)
3. ګناه کبیره (پولیسي کیسې)
4. دویندویی فن (همدا اثر)
5. ريښتياهم خلک خدمت ته اړتیا لري (یونلیک)
6. ناچاپ : دوه ناولونه ، دوه د لنډو کیسې ټولګې او د دروغو ، مذهب او تعصب په نوم د ایران یونلیک .
7. بیلابیلې ژباړې.

ویب پاڼه:
www.taand.com

د اړیکو پتې:

aalhamj@gmail.com
a.alhamj@yahoo.com
elham.jamalzai@hotmail.com